

ASBÜ KÜTÜPHANE

KİTAP

20.26 HAZİRAN

BİLGİ İLE

GÜÇLENEN

ASBÜ

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından geleneksel olarak düzenlenen “**Kıtap Dostu Ödülleri**” etkinliğinin altıncısı, 11 Şubat 2026 tarihinde ASBÜ Sümer Fuaye Alanı’nda gerçekleştirildi.

Üniversitemizde okuma kültürünün yaygınlaştırılması, kütüphane kullanımının teşvik edilmesi ve bilgiye erişim bilincinin güçlendirilmesi amacıyla düzenlenen etkinlikte, yıl boyunca kütüphane hizmetlerinden en etkin şekilde yararlanan öğrenci ve personel, farklı kategorilerde ödüllendirildi.

Programın açılışında, ASBÜ Rektörü Musa Kazım Arıcan tarafından okumanın bireysel ve toplumsal gelişimdeki rolüne ilişkin değerlendirmelerde bulunuldu. Konuşmada, düzenli okumanın zihinsel gelişimi desteklediği, eleştirel düşünme becerilerini güçlendirdiği ve bireyin ifade yetkinliğini artırdığı vurgulandı.

Ayrıca kitapların, empati yeteneğinin gelişmesine ve toplumsal bilinç oluşumuna önemli katkılar sunduğu ifade edildi. Açılış konuşmasının ardından ödül takdimine geçildi.

Çocuk Kategorisi’nde Ömer Alp Doğan ödüle layık görüldü.

Lisans Kategorisi’nde birincilik ödülü Büşra Bora’ya, ikincilik ödülü Semi Arda Karakocaoglu’na, üçüncülük ödülü Fatma Zehra Zorlu’ya verildi. Yüksek Lisans Kategorisi’nde birincilik Fatma Betül Alıcılar’a, ikincilik Aybüke Senem Kocatürk’e, üçüncülük Elif Selcen Çakıcı’ya takdim edildi.

Doktora Kategorisi’nde Damla Nur Özdemir birinci, Gökçe Kars ikinci, Enes Özkan üçüncü olurken;

İdari Personel Kategorisi’nde birincilik Emel Zorlu Aksungur’a, ikincilik Fatma Kantürk’e, üçüncülük Zümriye Demirel’e verildi.

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen “Kıtap Dostu Ödülleri” etkinliği ile üniversitemizde okuma bilincinin artırılması ve kütüphane kullanımının yaygınlaştırılmasına katkı sağlanmış; bilgi temelli akademik ortamın desteklenmesi yönünde önemli bir faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Bütün ödül kazanan kıtap dostlarının başarılarının devamını diliyoruz. 2025 yılı “Kıtap Dostu Ödülleri” programı toplu fotoğraf çekimi ile son buldu.

MEVLÂNÂ’DAN GÜNÜMÜZE ÇAĞRI

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ile Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi iş birliğiyle düzenlenen “Mevlânâ’dan Günümüze Çağrı” Semineri, 28 Kasım 2025 tarihinde Sezai Karakoç Salonu’nda gerçekleştirildi. Program, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin “Şeb-i Arus”unun 752. yıl dönümü etkinlikleri kapsamında planlandı ve yoğun bir katılımı ile icra edildi.

Seminer, ASBÜ Rektörü Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan’ın açılış konuşmasıyla başladı. Prof. Dr. Arıcan, Mevlânâ’nın Türk kültürüne, edebiyatına ve insanlık düşüncesine yön veren evrensel bir bilgi olduğunu vurguladı. 13. yüzyıl Anadolu’sundaki siyasi ve sosyal çalkantıların Mevlânâ’nın eserlerine yön verdiği; onun öğretilerinin halka manevi sığınak sunduğu belirtildi. Ünlü “Gel, ne olursan ol yine gel” çağrısının Türk kültürünün hoşgörü ve birlik felsefesinin temel referanslarından biri olduğu dile getirildi.

Konuşmada ayrıca Mevlânâ’nın Türk edebiyatındaki önemi üzerinde duruldu. Mesnevî-i Şerif ve Divân-ı Kebîr gibi eserlerinin Türk edebiyatını şekillendiren temel kaynaklar arasında yer aldığı; Fuzûlî’den Şeyh Galib’e kadar pek çok divan şairinin Mevlânâ’dan etkilenecek yeni biçimler geliştirdiği kaydedildi. Mevlevîlik geleneğinin ise tasavvuf yolunun ötesinde, musiki, hat, şiir ve tezhip gibi sanat disiplinlerini besleyen bir kültür mirası oluşturduğu ifade edildi.

Seminerin ikinci bölümünde, Mevlânâ Araştırmaları Derneği Başkanı Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu kapsamlı bir sunum yaptı. Mevlânâ’nın fikir dünyasının temel kavramları, eserlerinin Anadolu’daki klasik çalışmalar içindeki yeri ve tarihsel çerçevede kazandığı anlamlar ele alındı. İlahi aşk, insan sevgisi, iyilik, arayış, samimiyet, neşe ve birlik temalarının, yedi asrı aşkın süredir dünya çapında ilgi gördüğü vurgulandı.

Prof. Dr. Karaismailoğlu, bilgi ve görgünün insan hayatındaki dönüştürücü niteliğine dikkat çekerek, Mevlânâ’nın arayış felsefesinin evrensel boyutunu aktardı. Karşılıksız iyiliğin temel bir erdem olduğu ve gülümsemenin insan ilişkilerinde birleştirici güç taşıdığı ifade edildi.

Program kapsamında, Prof. Dr. Karaismailoğlu tarafından Mesnevî-i Manevî, Divân-ı Kebîr, Mektubât, Fihî Mâfih ve Mecâlis-i Seb’a gibi nadide eserler ASBÜ Kütüphanesi’ne bağışlandı. Bağış dolayısıyla kütüphanede kendisi adına bir bağışçı tabelası hazırlandı. Eserler, bir hafta boyunca sergilenecek ve akademisyenler ile öğrenciler tarafından incelenebilecek.

Seminer, gençlerin Mevlânâ düşüncesini daha yakından tanımasına katkı sağladı ve katılımcılara derinlemesine bilgi edinme fırsatı sundu.

ASBÜ
KİTAP
TUTKUNLARI

ASBÜ’de düzenlenen “ASBÜ Kıtap Tutkunları” etkinlik serisinin ilki, Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Hakan Türkçapar’ın katılımıyla gerçekleştirildi. Sümerbank Binası Oval Ofis’te 24 Kasım 2025 tarihinde saat 13.30’da başlayan etkinlik; akademisyenler, öğrenciler ve kıtap severlerin yoğun ilgisiyle gerçekleşti.

Etkinlikte Prof. Dr. Hakan Türkçapar, kaleme aldığı “*Güçlü Kişi Gürültü Çıkarır Değil; Sessizce Konuşup Sorunları Tanımlayarak Çözebilen Kişidir*” adlı eserinin ortaya çıkış sürecini, kitabın temel düşünsel çerçevesini ve kişisel tecrübelerinin esere yansımalarını katılımcılarla paylaştı. Katılımcıların sorularıyla zenginleşen etkinlikte, iletişim, kişisel gelişim ve problem çözme becerileri üzerine verimli bir söyleşi gerçekleşti. Program, hatıra fotoğrafı çekimi ve teşekkür takdimiyle sona erdi. ASBÜ Kütüphanesi, kıtap okumayı ve düşünsel paylaşımı teşvik etmeyi amaçlayan “ASBÜ Kıtap Tutkunları” etkinlik serisinin önümüzdeki aylarda farklı konuk ve eserlerle devam edeceğini duyurdu.

BİLGİYE ERİŞİMDE

ENGEL YOK

Sümerbank Binası Kütüphane alanında yer alan Engelsiz Çalışma Salonu; erişilebilir teknoloji ve özel donanımlarıyla engelleri ortadan kaldırarak, herkes için eşit ve nitelikli bir çalışma ortamı sunuyor. Sakin atmosferi ve destekleyici imkânlarıyla öğrenme, üretme ve paylaşma için kapsayıcı bir alan oluşturuyor.

Eren Akbulut

Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan'ın

Spinoza'nın

Tanrı Anlayışı – Panteizm ve Panenteizm Bağlamında Adlı Eserine Dair Değerlendirme

Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan'ın Spinoza'nın Tanrı anlayışını panteizm ve panenteizm çerçevesinde ele aldığı eseri, Türkiye'deki Spinoza araştırmaları açısından önemli bir yere haizdir. Yazar, Spinoza'nın "Tanrı = Doğa" özdeşliğini tek bir kategoriye indirgemek yerine iki ayrı yorum üzerinden tartışarak indirgemeci yaklaşımlara karşı farklı bir yorum sunar. Bu yaklaşım, Spinoza metafiziğini anlamada derin bir perspektifi kavramak konusunda yardımcı olur.

Arıcan, filozofu anlamak için Spinoza'nın hayatına kısa ve etkili bir giriş yapar; bu, okurun düşünce dünyasını tarihsel bağlamıyla birlikte kavrayabilmesine imkân tanır. Spinoza'nın 17. yüzyıl Hollanda'sındaki Yahudi topluluğunda yetişmesinin onun metafizik ve etik düşüncelerinin şekillenmesindeki rolü gösterilir. Düşünce gelişiminin Kartezyen metafizik, Yahudi mistisizmi ve erken modern felsefe tartışmaları bağlamında ele alınması ise yalnızca metne göz gezdirmekten öte, filozofa empatik bir yaklaşım edinmeyi mümkün kılar. Böylece düşüncenin yaşam öyküsüyle ilişkisi vurgulanır.

Eserin önemli şiarlarından biri, Spinoza'nın Tanrı kavramını tek bir panteist söyleme indirgemen, metafizik sistemin bütünselliği içinde ele almasıdır. Tanrı'nın zorunlu varlık olarak doğası ve evrendeki determinist düzen içindeki konumu açıklanırken töz ile modlar arasındaki ilişki de ayrıntılı biçimde incelenir. Tanrı'nın evrenle özdeşliği ve içkinliği, her şeyde mevcut oluşu ve tüm varlıklarla olan ilişkisiyle birlikte yorumlanır. Arıcan, "Ethica'daki" Tanrı kavramını hem Yahudi düşüncesi hem Kartezyen metafizik hem de erken modern tartışmalarla ilişkilendirerek metne netlik ve sağlamlık kazandırır.

Spinoza'nın epistemolojisi de kitapta açıklayıcı bir şekilde anlatılır. Arıcan'a göre Spinoza'nın bilgiyi öğrenmek için üç yolu vardır; ilki hayal gücü veya bir diğer deyişle kanaat en az güvenilir olan, ikincisi akıl ve mantık yoluyla daha güvenilir olan ve üçüncüsü en güvenilir olanı sezgi yoluyla yani sezgisel olan bilgidir.

Kitabın en özgün katkılarından biri, Spinoza'nın Tanrı görüşünü panteizm ve panenteizm tartışmaları içine yerleştirerek yeni bir okuma önermesidir. Naturalizm, akosmizm ve ateizm gibi Spinoza üzerine sıkça dile getirilen yorumlar açıklığa kavuşturulur, Tanrı–evren ilişkisine dair yeni perspektifler sunulur. Spinoza'nın Tanrısı aşkın değil tam aksine içkindir, olayları doğrudan etkileyen bir iradeye sahip değildir, deterministik süreçlerin zorunlu bir yansımasıdır. Böylece yalnızca "panteist" etikete bağlı kalan dar görüşlü yorumların ötesine geçilir ve daha geniş bir kavramsal alan açılır. Panteizm ve panenteizmin tarihsel gelişimi, teolojik kökenleri ve felsefi anlamları da detaylıca açıklanır.

Bu çalışma aynı zamanda din-felsefe ilişkisini modern düşünce ile klasik teolojik kavramların kesişiminde değerlendirir. Tanrı'nın içkinliği, evrenin zorunlu olan düzeni ve insanın Tanrı ile olan ilişkisi yeniden yorumlanır. Arıcan'ın ilahiyat alanındaki çalışmaları ve birikimi, Spinoza'nın kavramlarının hem teolojik hem de felsefi açıdan tutarlı bir biçimde açıklanmasını sağlar. Bu nedenle eser, yalnızca felsefecilere değil, ilahiyatla ilgili okurlara da hitap eden bir okuyucu kitlesine doğrudan hitap eder.

Arıcan'ın bu çalışması, Türkiye'de Spinoza üzerine yapılan sınırlı sayıdaki incelemeye su götürmez bir katkı sunar. Spinoza üzerine kaynak bulmanın güç olduğu da hesaba katıldığında, özellikle Tanrı kavramı bağlamındaki bu kapsamlı ve derin yaklaşım tüm Spinoza meraklılarına kıymetli bir eser niteliğindedir. Ayrıca felsefi metinlerin farklı dillere çevrilmesinden doğan anlam kaymalarını da

göz önünde bulundurarak, bu eser alana giriş yapmak isteyen okurlar için son derece uygun bir zemin oluşturur. Spinoza ve panteizmi öğrenmek isteyenlere de o konuda uzmanlaşmak isteyenlere de başvuru bir kitap olması bu eseri birçok eserden ayırır.

Sonuç olarak Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan'ın eseri, Spinoza'nın Tanrı anlayışını disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan, kavram açıklamalarında titiz, akademik üslubu güçlü bir çalışmadır. Panteizm ve panenteizm bağlamındaki yorumlarıyla Türkçe Spinoza literatürünü zenginleştirir, modern felsefe-ilahiyat ilişkisini inceleyen tartışmalara önemli katkılar sunar. Anlaşılır bir dille yazılması, Spinoza'nın kapsamlı ontolojik ve teolojik görüşlerini öğrenmeyi kolaylaştırır ve okuru düşünmeye iter. Kitabı okuduktan sonra Spinoza'nın sıkça tartışılan şu sözü benim için daha da anlam kazandı: "Bir üçgen konuşabilseydi, Tanrı'nın tam olarak üçgen biçiminde olduğunu söylerdi; bir daire ise kutsal gücün daire biçiminde olduğunu söylerdi. Yani herkes kendi niteliklerini Tanrı'ya atfeder."

ASBÜ KÜTÜPHANE - KİTAP

Sahibi: ASBÜ adına Prof. Dr. Musa Kazım ARICAN

Editör: Serbay YİĞİT

Yazı İşleri Müdürü: Dr. Ahmet Durmuş TAŞDEMİR

Yayın Kurulu: Dr. Öğr. Üyesi Bilal GÜZEL, Nur Ezgi BOZTAŞ, Öznur ÖZÇELİK, Seda KIYILI

Öğrenci Temsilcisi: Hatice DAĞ

ASBÜ
Yayınları
YENİ NEFES

Adres: ASBÜ Kütüphane Hükümet Meydanı, No: 2 Ulus/ANKARA

İrtibat Telefonu: (0312) 596 44 44 / 46 12 • **Web Adresi:** <https://kutuphane.asbu.edu.tr/tr/ogrenci-dergileri>

“İtaat”i Üzerine

Asıl ismi Michel Thomas olan Fransız yazar Michel Houellebecq “İtaat” romanı aracılığıyla bize bir entelektüelin sessiz bir şekilde var olan düzene ve otoriteye karşı nasıl sessiz kaldığını ve zamanla karşıtı olduğu şeylere yönelik mücadeleye girişmeyip sadece izlediği ve kaçtığı şeylerin zamanla bir parçası hâline gelişini anlatır. “İtaat” ayrıca Avrupa’daki güncel İslamofobik bakışları anlamak için de önemli bir roman.

Eserin kahramanı François Sorbonne’da Huysmans üzerine uzmanlaşmış bir edebiyat profesörüdür. François’nın Avrupa’da giderek kendini daha fazla hissettiren Müslüman Kardeşler’e ve İslam’a yönelik kaygıları ve tedirginliği ile sıkça karşılaşırız. Avrupa’daki radikal sağın yükselişine de dikkat çeken François sosyal demokratların ve Sol’un miskinliğinden ve Müslüman kardeşler ile -yani İslam- barışık bir politika izleyerek iktidara geçebileceklerini düşündüklerini bize gösterir. Aslında François herkes kadar herkeştir, bireysel yaşamına düşkün, yalnız ve mutsuz bir entelektüel karakterdir. Ülkesine ve Avrupa’ya yönelik beklentilerinin gün geçtikçe solduğunu hissederiz roman boyunca. Houellebecq, bir yandan yalnız ve entelektüel bir erkeğin yaşamına realist bir bakış açısıyla ışık tutarken öte yandan da François ile Avrupa’nın sanat ve edebiyat üretiminde artık tükenmeye başladığını ve yükselen yoksulluk - işsizlik ile Fransa’da cumhuriyet karşıtı fikirlerin de daha geniş kitlelere eriştiğini anlatır.

François yalnızdır, tek tük ilişkileri olmuştur ancak yalnızlıktan çıkamamıştır. Fahişelerle yatıp kalkar, Yahudi sevgili Myriam ile bir süre ilişki yaşar ancak onda da dikiş tutturamaz. Başından geçenler François’nın düzen kurmasına engel olur. Bunların da etkisiyle François’nın melankolik, hayattan tat alamayan ve yaşama karşı yabancılaşan biri hâline geldiğine şahit oluruz. Nitekim François kitabın başlarında kendinden bahsederken şöyle der:

“Benim de gençlik zamanlarımda arkadaşlarım oldu - ya da tam olarak söylemem gerekirse iki ders arası, tiksinti hissetmeden, birlikte bir kahve ya da bir bira içmeye gidebileceğim bazı okul arkadaşlarım oldu. Özellikle de, neredeyse her sene bir dostum olurdu - ya da o zamanlar dendiği gibi kız arkadaşlarım. Bu aşk ilişkileri hep benzer şekilde ilerlerdi. Ders yılının başında bir seminer ya da ders notu alışverişi bahanesiyle başladır, insanların çoğunu hem kökten hem de baş döndürücü bir yalnızlığın içine atan iş hayatına girişle birer birer ortadan kaybolurlardı.”

Aşikâr olduğu şekilde François’nın hayatında düzenli bir ilişkiler yumağına sahip olmadığını ve insanların sürekli

değiştirdiğini bu pasajdan fark edebiliyoruz. Houellebecq yarattığı bu karakterle -çok genel konuşacak olursak- bir kıtanın ya da -daha olası- Fransa’nın içine düştüğü durumun bu naltıcı atmosferini somutlaştırdığını söyleyebilir miyiz? Bir parçasıyla evet, söyleyebiliriz diye düşünüyorum. Neoliberal politikaların artık işlemez hâle geldiği günümüzde ulusların birer kültür krizi geçirdiğini söylemek pek de hatalı olmayacaktır. Houellebecq’in François’ı bu krizin yarattığı bir karakter olarak görünüyor.

Houellebecq’in bu krize karşı bir mücadele için harekete geçmediğini görüyoruz romanda, François yaşananları analiz edip yorumlamakta sıkıntı yaşamaz ama harekete de geçmez. Otorite onu ezer ve dönüştürür. Eserin sonlarına doğru artık Houellebecq’in Avrupa için sahip olduğu karamsar düşüncelerin gün yüzüne çıktığını görürüz. Eserin sonlarına doğru Fransa artık bir İslamcı olan Muhammed Ben Abbas tarafından yönetilen ülke durumuna düşer. Burada şöyle bir farklılık görüyorum ben, normalde karşıtı olduğu fikirler iktidara geldiği zamanlarda insanlar/entelektüeller o ülkeyi alalecele terk etmeye başlar ancak Houellebecq’in François’ı ülkeyi terk etmez.

Kurulmakta olan yeni düzenin bir dişlisi olmaya başlar, yani dönüşür. İslamcı olmaz ancak düzeni sakince ele geçirmek isteyen İslamcıların ihtiyaç duyduğu sinik, değerlerinden soyutlanmış entelektüeller portresine uya-bilen bir insan hâline gelir. Kendisine sunulan lüksün, rahatlığın cazibesi onu çeker. Sonuçta, yalnız ve melankolik bir adamdan mücadele adamı çıkmaz ama kullanışlı bir aparat hâline getirilebilir. Houellebecq’in François karakteri ile günümüzdeki Fransız entelektüellerine bir eleştirisi olarak da okuyabiliriz. Huysmans da 19. yüzyılda dekadans (çöküş) yaşayıp sonunda Katolikliğe sığınmıştı.

François ise 21. yüzyılda çöküş yaşayıp İslam’a sığınıyor. Bu tarihsel tekerrür, Houellebecq’in asıl şakasıdır. Eserdeki İslamofobik ve Avrupa-merkezci sesin doğrudan Houellebecq’in sesi olduğunu düşünüyorum.

François ise Houellebecq’in inşa ettiği çürümüş sistemin çürümüş bir entelektüel portresi. Pasif, kırılgan ve korkak. Gözlemler, anlar fakat harekete geçmez. En iyi ihtimalle susar fakat bir noktadan sonra artık aparat hâline gelir. Houellebecq, çağdaş Fransız entelektüelinin pasif ve apolitik hâle gelişini trajik bir şekilde eleştirir ve romanın sonunda bir kehanette bulunarak bu pasifliğin bedelini Fransa’yı bir Müslüman’a yonettirerek ödetir.

Sonuç itibarı ile “İtaat” eseri günümüz Avrupası’nın ve özellikle de Fransa’nın politik iç çalkantılarının bir yönüne -yükselen Müslüman nüfusuna yönelik endişe - ışık tutarken öte yandan Fransız entelektüeli özelinde Avrupa entelektüeline yönelik bir eleştiridir. Türkiye’de bu tarz romanların daha fazla yer bulması ve Türk okurunun Avrupa’daki İslamofobi’ye yönelik edebi okumalarla daha bilinçli hâle gelmesini dileyerek bu yazımı sonlandırıyorum.

MECNUN

Modern bilim çağını çoğu zaman 19 ve 20. yüzyıla dayandırırız. Oysa bugünkü bilimsel düşüncenin temelini oluşturan birçok kavramı 9-14. yüzyıl klasik İslam bilim çağına ait kaynaklarda bulmak mümkündür. İnsanı ve insan zihnini anlamaya yönelik sistematik gözlem, semptomları sınıflandırma çabası ve davranış-duygu ilişkisini betimleme merakı söz konusu olduğunda da bu dönemin metinleri dikkate değer bir zenginlik sunar. Tarih profesörü olan ve Oxford Üniversitesi'nde tıp tarihi dersleri veren Michael W. Dols'un *Mecnun* adlı çalışması, tam da bu uzun gözlem, kavramsallaştırma ve tedavi geleneğini inceleyen dikkat çekici bir eserdir.

Dols'un kitabı, birçok alanda olduğu gibi tıp bilgisinin olgunlaştığı bu tarihsel dilimde (10-14. yüzyıl) İslam coğrafyasını mercek altına alır. Eserde, eski tıbbın psikolojik rahatsızlıklara yönelik yaklaşımı Yunan hekim Galen'den başlayarak, özellikle Orta Çağ İslam toplumlarındaki anlamıyla incelenmektedir. Yazar bu incelemeyi yaparken "deli" ya da "mecnun" kavramının yalnızca tıp geleneğindeki düşünsel çeşitliliğini ele almakla kalmaz, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik anlamlarını da tartışır. Dönemin hekimlerinin ruhsal bozuklukları açıklarken biyolojik, çevresel ve bilişsel etkenleri bir arada değerlendirmesi, tıbbın tek boyutlu bir hastalık anlayışına indirgenemeyecek kadar esnek ve bütüncül olduğunu ortaya koyar. Kitaba ismini veren mecnun figürü de bu çerçevede yalnızca bir patoloji değil; kültürel anlamların, toplumsal beklentilerin ve bireysel acının kesişim noktasında duran bir sembol olarak belirir.

Dols'un çalışması aynı zamanda ruhsal bozuklukların doğasına ilişkin tartışmaları ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Ruhsal rahatsızlıklar ezoterik bir olgu mu sayılıyordu, yoksa bedenin organik bir rahatsızlığı olarak mı görülüyordu; ruh mu hastaydı, akıl mı? Dols'un incelediği metinler bu sorulara tek bir cevabın verilmediğini gösterir. Bazı metinlerde ruhsal

rahatsızlıkların doğaüstü bir etkiye bağlandığını görürken, başka kaynaklarda humoral dengesizliklere (yani biyolojik etkenlere), çevresel stresörlere ya da aşırı duygusal yüklenmelere dayandırıldığını görürüz.

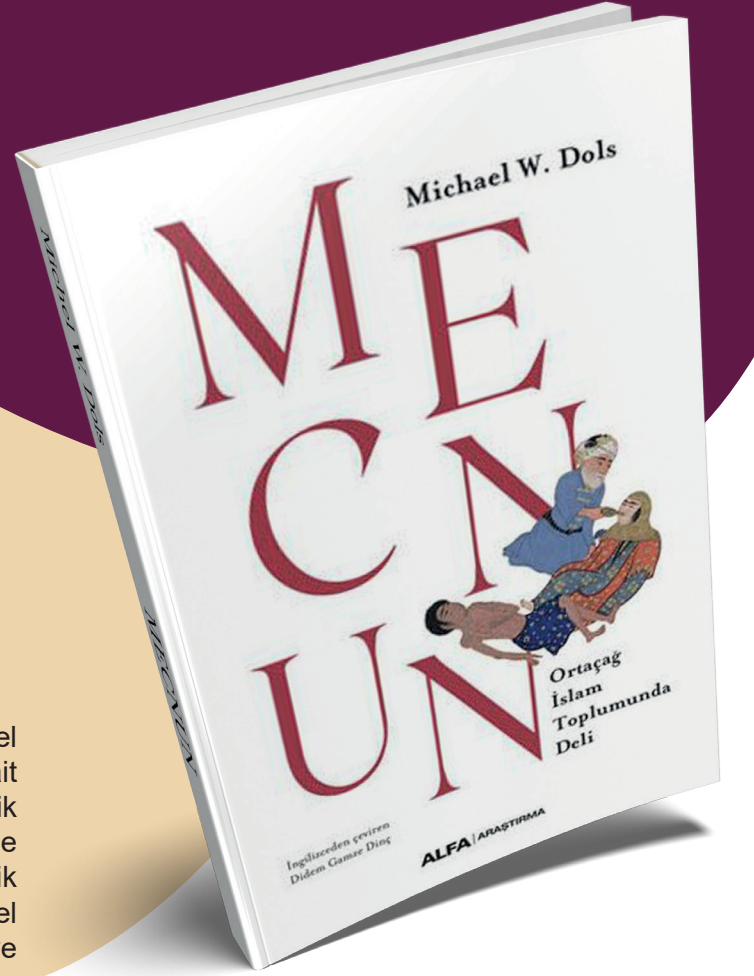
Eserde bu anlamda üç temel sınıflandırmadan bahsedilir: beyin işlevinin yitimiyle açıklanan model (organik), sosyal normdan sapmayla açıklanan model (davranışsal) ve mantığın kaybıyla açıklanan model (bilişsel). Üstelik melankoli, depresyon ve hatta mani gibi ruhsal durumların ayrıntılı tarifleri; belirtilerin nasıl ayırt edildiği, hangi etkenlerin öne çıkarıldığı ve hangi hastalıklarla nasıl ilişkilendirildiğine dair şaşırtıcı derecede zengin bir malzeme sunulmaktadır. Bu çeşitlilik, tek bir "ortaçağ delilik algısı" olmadığını; çoğu zaman birbirini tamamlayan çok katmanlı açıklama modellerinin yan yana kullanıldığını ortaya koyar.

Eserin ruh sağlığı tarihi açısından en dikkat çekici yönlerinden biri, psikoterapi temelli müdahalelere dair bulguların zenginliğidir. Dols'un incelediği metinlerde hekimlerin hastalarla uzun sohbetlere girdikleri, korkuları yatıştırmak için akıl yürütmeye başvurdıkları, duygusal gerilimi hafifletmek

amacıyla teselli edici açıklamalar sundukları görülür. Modern teknik anlamda bir psikoterapi olmamakla birlikte bu uygulamalar, zihinsel süreçlerin davranış ve duygu üzerindeki etkisini kabul eden erken bir tedavi geleneğini yansıtır. Böylece kitap, "konuşmanın iyileştirici gücü"nü modern psikoterapiden çok daha eski bir kökene sahip olduğunu gösterir.

Öte yandan Dols'un kitabı, ruhsal bozuklukların tedavisine dair dönemin hekimlerinin elindeki araçların sınırlarını; hangi noktalarda çaresiz kaldıklarını ve yine de tıbbi ilaçlar, müzikle tedavi, konuşma, ikna, teselli ya da çevresel düzenlemeler yoluyla nasıl bir iyileştirme imkânı aradıklarını gözler önüne serer.

Sonuç olarak Mecnun, ruhsal bozukluklara ilişkin tarihsel veriyi, ruh sağlığı düşüncesinin evrimini anlamaya imkân veren bir gözlem laboratuvarına dönüştürür. Dols'un 600 küsur sayfalık eseri, zengin kaynakçasıyla hem tıp tarihi araştırmacıları hem de ruhsal bozuklukların tarihsel kökenleriyle ilgilenen terapistler için derinlikli ve ufuk açıcı bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

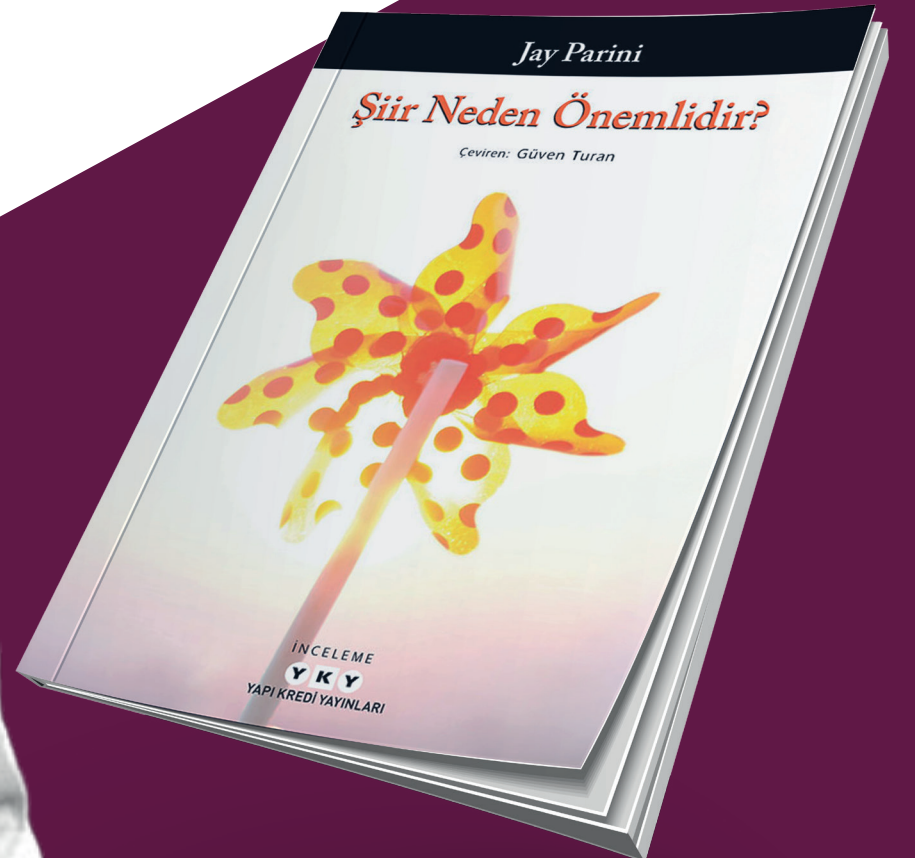
ŞİİR NEDEN ÖNEMLİDİR

Jay Parini'nin *Şiir Neden Önemlidir?* adlı eseri, edebiyat eleştirisi ve poetika alanında yer alan, şiirin tarihsel oluşumundan günümüze kadar uzanan görüşleri kapsamlı bir şekilde ifade eden bir çalışmadır. Yazar, günümüz modern çağının oluşturduğu anlam karmaşasına ve dilin yozlaşmasına bir tepki olarak şiiri; dili dinamik bir hâle getiren, insanların düşünce yapısına katkı sağlayan ve bireylere özgün bir ses kazandıran hayati bir araç olarak tanımlar. Parini'nin bu eserdeki temel amacı, modern dünyanın gürültüsü ve hızı içinde sesi kısılan şiirin aslında bir lüks değil, hayatta kalmak için gerekli bir "ekmek" olduğunu savunmaktır. Kitap boyunca şiiri sadece estetik bir haz nesnesi olmaktan çıkarıp dünyayı, siyaseti ve kendimizi anlamlandırmamızı sağlayan işlevsel bir araç olarak yeniden konumlandırır. Şiirin, dış dünyanın kargaşasına karşı ruhsal bir dayanak sağladığını belirten yazar, Wallace Stevens'in şiiri "Bizi dış şiddete karşı koruyan iç şiddettir - gerçekliğin baskısına karşı baskı kuran bir imgelemdir." (s. 31) sözünü imgelemin gücünü vurgular. Dilin "fosil" hâlinde kurtarılıp taze hissettirilmesi gerektiğini savunan yazar, Emerson'un "Dil, fosil şiirdir." (s. 35) sözünden yola çıkarak, şairlerin sözcükleri somut anlamlarına döndürerek dile nasıl nefes aldığını gösterir.

Eserde kişisel sesin önemi üzerinde durulurken, Robert Frost'un "Kulak tek gerçek yazar ve tek gerçek okurdur." (s. 51) görüşüyle, özgün sesin aslında içten gelen saf bir ifadeden ziyade, denenmiş ve seçilmiş bilinçli bir performans olduğu gerçeği ortaya konur. Metaforun sadece süslü bir söz sanatı değil, düşüncenin temel yapı taşı olduğunu "Düşünce hiçbir şekilde metafor olmadan var olamaz." (s. 74) ifadesiyle savunan Parini, gerçekliğin metafor aracılığıyla yeniden yaratıldığını belirtir. Gelenek ve özgünlük arasındaki bağa da değinerek, "Geçmiş şimdi üzerine bir baskı uygular hatta doğasını ve yönünü belirlemeye yardım eder." (s. 84) ve "Şiir gerçekten de taklitten korkmayan, gerekli ve geçerli görülen bütün kaynaklardan enerji alan, yüce bir düzeye çıkartılmış bir intihaldir." (s. 85) düşünceleriyle geçmişin bir yük değil, yaratıcı bir rehber olduğunu savunur. Şiirde form ve disiplinin önemini Thomas Campion'un "Şiiri 'birbirine bağlı sesler sistemi' olarak tanımlamıştı." (s. 107) sözünü destekleyen yazar, bu disiplinli yapının aslında yaratıcı özgürlüğü tetikleyen bir kıvılcım olduğunu iddia eder.

Şiirin politik gücünün ise "Şiir doğası gereği politiktir ama bu belli bir politikayı ya da bir başkasını savunma anlamına gelmek zorunda değildir." (s. 131) ifadesinde gizli olduğunu, asıl gücün gerçeği yeniden adlandırma ve yerleşik düzene karşı sessiz bir direniş alanı yaratmasında yattığını açıklar. T.S. Eliot'ın *Four Quartets* eseri üzerinden şiirin kutsal, felsefi ve evrensel boyutlarını inceleyen Parini, şiiri hayatın anlamı gibi büyük sorulara cevap aradığımız bir yaşam aracı olarak görür. Yazarın dil ve üslubuna değinecek olursak; genel okur kitlesini hedef alarak popüler akademik bir dil kullanmış, anahtar kelimeleri oldukça etkili bir şekilde seçmiştir. Cümlelerini ifade ederken bol bol örneklemeye ve tanık göstermeye yer vermiş; özellikle Platon ve Eliot gibi isimlerden söz ederek örneklemelerini güçlendirmiş, bu sayede ifadeleri arasındaki tutarlılığı yakalamıştır.

Güven Turan'ın hem akademik İngilizce yetkinliği hem de kendi şair kimliği, metindeki şiirsel tonun Türkçeye kayıpsız aktarılmasını sağlamıştır. Bu kitap, Parini'nin sadece roman ve biyografi yazarı değil, aynı zamanda güçlü bir eleştirmen olduğunu gösteren bir "şiir manifestosu" niteliğindedir. Kitabın asıl başarısı, şiirin neden hayati bir ihtiyaç olduğunu karmaşık teoriye boğulmadan anlatmasıdır. Parini'nin şiirin insani değerine dair sunduğu bu güçlü savunma, gelecekte yapılacak "internet çağında şiir", "sosyal medyada şiir" veya "farklı kültürlerin şiir anlayışları" gibi çalışmalar için değerli bir başlangıç noktası ve sağlam bir altyapı sunmaktadır. Şiirsiz bir yaşamın düşünülmemeyeceğini vurgulayan bu eser, her detayın aslında bir "yaşam bildirisi" olduğunu hatırlatır.

Rumeysa Gül Gökçe

Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi

Mustafa Kutlu'nun Kaleminden

YOKSULLUK İÇİMİZDE

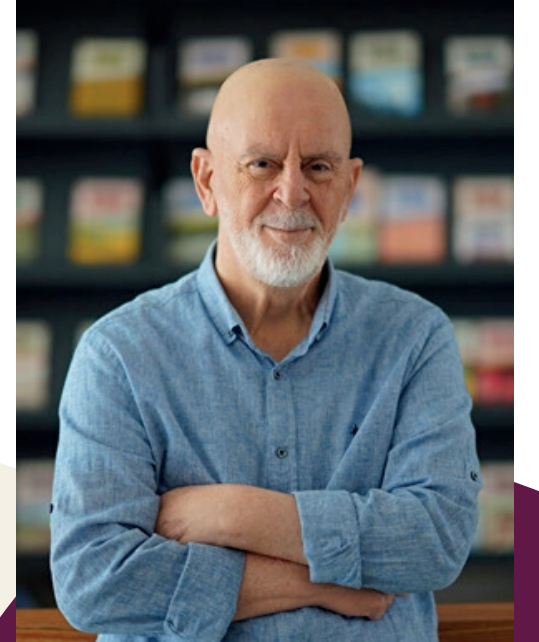
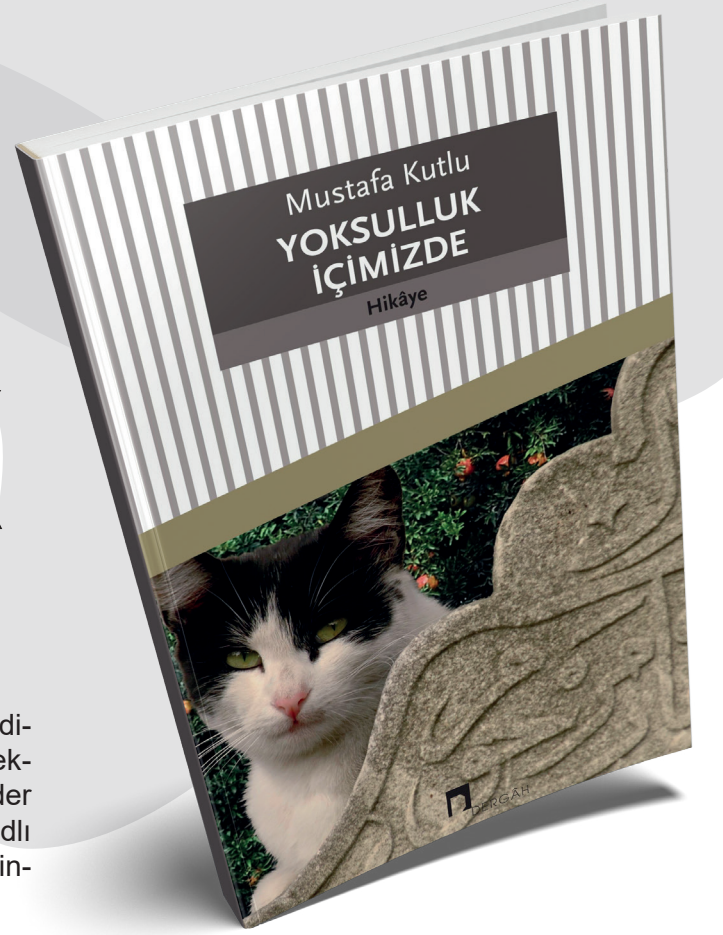
Mustafa Kutlu, edebiyatımızda önemli izler bırakan kıymetli bir yazarımızdır. Onun kendine özgü samimi bir üslubu vardır. Eserlerinde vermek istediği mesajları kültür ve gelenekle harmanlayarak okuyucuya sunar. Bazen Anadolu'da sıcak bir yuvaya konuk eder okuyucularını, bazen de karakterlerin yaşadıklarıyla hüznendirir. *Yoksulluk İçimizde* adlı eserinde de kullandığı dil ve samimi açıklamaları ile okuyucuyu hikâyenin içinde bir gezintiye çıkarmaktadır.

Yazarın *Yoksulluk İçimizde* kitabında olaylar Anadolu'nun bir kasabasında geçer. Kitabın ana karakterlerinden Süheyla, Engin ve Şükran'ın başından geçenleri akıcı bir üslupla anlatır. Bu üç karakter aynı dairede çalışan iş arkadaşlarıdır. Karakterleri daha yakından tanıyacak olursak: Engin, hem okulu okuyan hem de çalışan bir gençtir. İçinde büyüdüğü fakirlikten bıktığı için zengin olmayı amaçlayan hatta bu zenginliği yaşam amacı hâline dönüştüren gözünü dünya hırslarıyla bürümüş biridir. Süheyla, lise eğitimi tamamlandıktan sonra maddi durum yetersizliği sebebiyle çalışmaya başlamış, gözü yüksekte olmayan sadece geçiminin derdine düşen genç ve saf bir kızdır. Şükran ise Süheyla'nın aksine bir eş, bir kat ve bir arabaya sahip olma hayaliyle yaşayan bir genç kızdır. Engin ve Süheyla birbirlerine aşıktır. Bir gün Süheyla her zamanki gibi iş yerine gider. Ancak Engin ortalarda yoktur. Bu durum bir süre değişmez. Süheyla'nın Engin'den haber alamamasıyla endişesi giderek artmaktadır. İçinde derin bir sıkıntı hissetmektedir. En sonunda Şükran Süheyla'nın yanına gelir. Bir haber vermek istiyor ancak bildiği şeyin ağırlığının altında eziliyor gibi görünüyordur. Bu hâli Süheyla'nın paniklemesine neden olur. Telaşla sorar "Ne oldu Şükran? Nedir bu hâlin?" Şükran hüznle Süheyla'ya bakar. Gözlerindeki endişe âdeta bir kitap gibi okunuyordur. En sonunda kendini toparlar ve kötü haberi verir "Engin nişanlanmış". Süheyla o an duyduğu şeyi idrak etmekte zorlanır. İçinde tarif edilemez bir duygu karmaşası ortaya çıkar. Dili tutulmuştur sanki. Bir şey söyleyemeden kendini dışarı atar. Sokaklarda ruhu çekilmiş bir beden gibi cansız adımlar atarak

nereye gittiğini bilmeden ilerlemeye devam eder. O sırada işitiği ezan sesi onu içine düştüğü karanlıktan kurtaracak bir yardım eli gibi uzanır. Süheyla bir süre durup ezan sesine kulak verir: "Hayyâlel Felah" Süheyla önce bu sözün anlamının "Haydi kurtuluşa" demek olduğunu öğrenir. Bu söz kalbi kırık genç kızın hayatında muazzam bir etki bırakır. Süheyla içinde boşluğa dünya karmaşasının farkına varır. İçinde hissettiği boşluğun maneviyatla kapanabileceğini düşünür. Bunun üzerine İslam'a yönelir. Önce annesinden kendisine Kur'an okumasını istemesiyle başlayan bu manevi yolculuk, zamanla Süheyla'nın yaşamını ve hayata bakış açısını büyük ölçüde değiştirir. İslam'ın gerektirdiklerini öğrenir ve öğrendiklerini hayata geçirir. Artık uzun başörtüsü, uzun mantosu ve makyajsız sade yüzüyle dininin emrettiği gibi yaşamaya başlar. Yaşantısındaki ve görünümündeki bu değişiklik çevresindeki insanların ona olan bakışlarının yargılayıcı bir hâl almasına ve giderek Süheyla'dan uzaklaşmalarına sebep olur. Ama Süheyla bu durumu önemsemez. O, şu anda olduğu hâlden oldukça memnun ve huzurludur. Şimdiye kadar hiç olmadığı kadar huzurlu. Bir gün bir haber alır. Engin'in aslında nişanlı olmadığını öğrenir. Bir yanlış anlaşılma sayesinde Süheyla hiç olmadığı kadar değişmiştir ve beklenilen aksine bu haber Süheyla üzerinde yıkıcı bir etki yaratmaz çünkü artık o eski Süheyla değildir. O, içinde Engin olan o dünyadan vazgeçmiştir. Hayatına bu şekilde devam ederken Şükran'ın nikah daveti üzerine davete icabet eder. Süheyla orada Engin ile karşılaşır. Engin Süheyla'yı görmenin mutluluğu ile hevesle yanına gelir.

Ona yemeğe çıkmayı teklif eder ancak Süheyla Engin'in onun için bir yabancı olduğunu ve yabancı bir erkekle yemeğe çıkmayacağını söyler. Ancak Süheyla'nın da Engin'e bir teklifi vardır. Süheyla Engin'e "Harama battığın bu dünyadan kurtulup harama batmamış bir beldeye hicret edelim" der. Bu beklenmedik teklife karşılık Engin'in cevabı biraz sert olur. "Aldanıyorsun, böyle bir belde yok" der ama Süheyla'nın tavırlarından ve sözlerinden etkilenmiştir içten içe. Artık haram kavramı düşüncelerinde yer etmeye başlamıştır. "Süheyla ne demek istedi?" diye düşünür durur. Sonunda Engin'de Süheyla'yı anlamıştır. Bu dünyadaki mal mülk hırslarından kurtulmayı ve haramsız bir dünyaya yelken açmayı istemektedir. İçinde yaşadığı aydınlanmanın etkisiyle soluğu dışarıda alır. Süheyla'nın evine gider. Ancak hiç beklemediği bir şeyle karşılaşır. Süheyla'nın oturduğu evden taşındığını öğrenir ve Engin için bıkmak usanmak bilmeyen bir arayış başlar.

Kıymetli yazarımız Mustafa Kutlu, bu eserinde dünyada sahip olduklarımızla oyalanıp dururken unuttuğumuz ama git gide içimizde büyüyen bir yoksulluktan bahseder ve bu yoksulluğu fark etmenin sancılı öyküsünü samimi bir şekilde dile getirmiştir. Dünyada zenginleşerek içimizdeki boşluğu dolduramayacağımızı, bundan kurtulmanın tek yolunun manevi bir kapıdan geçtiğini, İslam ile buluştuğunu büyük bir titizlikle işlediği karakterlerinde bizlere açıkça göstermiştir.

Orhan Pamuk

Saf ve Düşünceli Romancı

İnceleme

Orhan Pamuk'un *Saf ve Düşünceli Romancı* adlı kitabı 2011 yılında İletişim Yayınları tarafından edebiyat alt başlığıyla yayımlanmış. Eser, Pamuk'un 2009 yılında Harvard Üniversitesi'nde, dünyanın en prestijli sanatçıların ağırlandığı Charles Norton konferanslarında anlattığı derslerin kitaplaştırılmasından oluşuyor. Eserin genel çerçevesi ise, Pamuk'un hem romancı hem okur için yaptığı "saf" ve "düşünceli" ayrımıyla çizilir. Kitabın başlığına da adını veren bu kavramlar ilk olarak Alman şair ve yazar Friedrich Schiller tarafından 1795 yılında yazdığı "Saf ve Duygusal Şiir Üzerine" (Über Naive und Sentimentalische Dichtung) adlı makalesinde kullanılmıştır. Eserde üzerinde durulan her bir kavram ve görüş bu ikilik bağlamında değerlendirilmiştir.

Pamuk'a göre roman okumak zihinde belirli süreçlerin harekete geçmesine neden olur. Romanda gerçek hayattan aşına olduğumuz birçok unsur mevcuttur. Bunun etkisiyle yavaş yavaş gerçekle romanı birbirine karıştırarak, kendimizi kaptırarak ve zaman zaman romanı gerçek zannedip onun yerine koyarak okuruz. Pamuk'a göre bu bağlamda iki tür okur ve yazar türü vardır: roman okumanın ve yazmanın yapay bir süreç olduğunu unutup romanı kendiliğinden yazan ve okuyan "saf" romancı ve romanı biçimsel, teknik detaylarıyla ve tüm yazma sürecinin farkında olarak didik didik eden "düşünceli" romancı.

Pamuk'a göre, roman türünün gerçek mi kurmaca mı olduğu her zaman bu kadar kesin hatlarla belli değildi. En başlarda romanın kurmaca oluşuna direnilmiş, onu tarihî bir kayıt olarak gösterme çabasına girilmişti. "Daniel Defoe Robinson Crusoe'yu yayımladığında, anlattığı hikâyenin kendi hayal gücünün bir kurmacası olduğunu saklamış, bunun gerçek bir hikâye olduğunu iddia etmiş, daha sonra romanının 'uydurma' olduğu ortaya çıkınca, utanarak hikâyesinin 'kurmaca' olduğunu bir ölçüde kabul etmişti." (s. 26) . O günden bugüne geçen zamanda bu anlayış görece aşılabilmektedir.

Pamuk'a göre, romanı modern öncesi hikâyelerden ayıran özelliği romandaki "karakter" in benzersizliğidir. Geleneksel anlatılarda karakterler belli başlı stereotipleri temsil etmenin ötesine geçemez. "Homeros için karakter, her zaman aynı kalan belirgin bir sıfat, parlak bir özelliktir. Odysseus, korkularına ve kararsızlıklarına rağmen, her zaman 'yüce kalpli'dir." (s. 38) Ancak 19. yy.'dan sonra gelişen modern roman anlayışıyla "karakter" in biricik olması gerektiği fikri yaygınlaştı. Böylece roman karakterleriyle özdeşleşmek ve romanın içine girmek mümkün oldu.

Bu bölümde Pamuk, romanın daha çok görsel bir tür olduğundan, zihnimizde resimler canlandırdığından ve genel bir "manzara" oluşturduğundan bahseder. Roman ve resim arasındaki benzerlikten

söz eder. "Romanlar temel olarak görsel edebi kurmacalardır." (s. 52) Resmin somut bir "şey" oluşu sayesinde resmi görmek için ona bakmamız yeterlidir. Ancak bir roman için durum tam tersidir. Pamuk, bu bölümde de müze ve roman benzerliğine değinir. Romanların da tıpkı müzeler gibi bir "arşiv" görevi gördüğünü, en az onlar kadar saklama ve muhafaza etme kapasitesine sahip olduğunu dile getirir.

"Merkez" kavramı hakkında şöyle bir tanım verir Pamuk: "Merkez; hayat hakkında derin bir görüş, bir çeşit sezgi, derindeki gerçek ya da hayali, esrarlı bir noktadır." (s. 83) "Merkez" in, adeta "romanın anlamı" olduğunu anlarız. Ardından başka bir tanım getirir: "Romanın merkezi dediğim şey, bir romanın en sonunda bize hayat hakkında öğrettiği, hissettirdiği, ima ettiği, gösterdiği, yaşattığı o derin şeydir." (s. 88) Bu tanımla da merkezin, romanın gerçek hayatı ne kadar yansıttığı ve ona dair bir şeyler barındırdığıyla ilgili bir kavram olduğu anlaşılabilir.

Saf ve Düşünceli Romancı kitabı, bir romanı okurken zihnimizde ne gibi değişikliklerin olduğunu, yazar ve romanda kurmaca ilişkisini, romanda karakteri, roman ve resim benzerliğini, romanın müze görevi görüşünü ve en sonda da Pamuk'un en çok önem verdiği kavram olan "Merkez" i ele alıyor. Bir romanı yazmak -hatta okumak- için çok değerli bir rehber niteliği gören bu kitap, okuyanın romana karşı bakış açısını değiştiren ve ufuk genişleten cinsten.

Merve Nur Bolat

İlahiyat Fakültesi

Jules Payot

İrade Terbiyesi

Eğitim, insanlık tarihi boyunca önemli bir konuma sahip olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumda eğitim ve ahlak eğitimi ile ilgili devletin önde gelen liderleri, eğitimcileri, filozof ve aydınları çalışmalar yapmıştır. Dolayısıyla eğitim, ahlak eğitimi ve temelde iyi insan yetiştirme eğilimi her toplum için önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumdaki eğitimciler ve devletin önde gelenleri, geçmişten bugüne ahlaki normlara sahip olan ve temelde iyi insan yetiştirmek üzere çalışmalar yürütmektedir. Bu eğitimcilerden biri olan Jules Payot, 1859 yılında Fransa'da dünyaya gelmiştir. Pedagoji alanında kendini yetiştirmiş Payot'a göre her insanın kendini yetiştirebilmesi için farkındalığının olması gerekir. Bir şeyler üretebilmek için çalışmanın gerekliliğini savunan Payot'a göre çalışmak için dikkatli ve özverili olunmalıdır. Payot bu anlamda pek çok eser kaleme almıştır. Bunlardan en meşhur örneklerinden biri olan "İrade Terbiyesi" kitabını gösterebiliriz.

Jules Payot "İrade Terbiyesi" kitabını 1895 yılında kaleme almıştır. Eser, yayınlanmasından birkaç yıl sonra ses getirmiş ve 32 dile çevrilmiştir. Kitap; amaçsız, hedefsiz ve düzensiz bireylerin hayatını idame etmekte başarısız olacaklarını ifade etmektedir. İnsanın hayatını belirli bir düzen ve başarıya ulaşabilmesi için irade ve irade terbiyesine vurgu yapmaktadır. Bununla beraber nasıl bir irade inşa edilmeli, bunun için bireylerin yapması ve yapmaması gereken hususlar ve bununla beraber karakter inşa süreci üzerinde durmuştur. Dolayısıyla kitap bize bireylerin nasıl başarılı olacağını irade terbiyesi üzerinden denklemler kurarak gösteriyor. Kitap insan aslında kendi iradesini doğru bir şekilde yönettiğinde kendi kendini kalkanıran başarılı birey portföyü sunmaktadır.

Eser, beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde meseleye farklı noktalardan yaklaşılarak irade eğitime ait veriler sunulmuştur. Her bir bölümün kendi içerisinde belirli bir hiyerarşiye sahip olması ise kitabın düzeni açısından önem arz etmektedir. Bununla beraber dilinin anlaşılır ve yalın olması ise kitabı yazıldığı günden bugüne kadar okunmasına katkı sağlamaktadır. Fakat temelde kitap aslında eğitici, yönlendirici ve kişinin hayatını ve karakterini doğru bir şekilde inşa edebilir ve iradesini terbiye edebilirse hem kendisi açısından hem de toplum açısından faydalı olmasını sağlayacaktır. Böylece bireyin hem kendi nezdinden hem de toplum nezdinde kendisini daha mutlu ve saygın hissetmesine neden olacaktır.

Yazarın eserde dikkat çektiği hususlardan biri irade eğitiminde karakter inşasına dikkat çekmesidir. Eserde Kant'ın ortaya çıkardığı, Schopenhauer'ın geliştirdiği ve Herbert Spencer'in devam ettirdiği teori olan karakterin doğuştan geldiğini ve asla değişmeyeceği doktrinine itiraz eden Payot, karakterin doğuştan gelmediğini sonradan kazanılabileceğini vurgular. Kitabın tamamına baktığımızda karakterin değişip dönüşebileceğini ve bunun kanıtlanabilirliğini yazarın bizzat kendi ifadeleri ile gör-

mekteyiz. Karakter inşası ise iradenin eğitilip terbiyesi ile mümkün olmaktadır. Dolayısıyla yazar kitapta iradenin de doğuştan gelmediğini eğitim ve bilinçli bir çaba ile terbiye edilebileceğine dikkat çeker. Bu yaklaşım ise karakter eğitiminde özdenetim ve öz düzenleme becerisiyle paralel olarak gitmektedir. Bununla beraber yazar, özgürlüğün kişinin kendi iradesine hükmetmesi ile gerçekleşeceğini belirtir.

Kitapta iradenin, karakterin temel belirleyicisinden biri olarak görmekteyiz. Kişinin başarısı ve ahlaki tavırları ve karakterinin sağlamlığı kendisini yönetebilme ve hareketlerinin isteyerek düzenleyebilme gücüne yani iradesine dayanmaktadır. Sağlam ve doğru inşa edilmiş bir irade eğitiminin, güzel sonuçlar vereceğini beyan etmektedir. İyi bir irade inşası için ise bireyin bunu bilinçli olarak yapması gerekir. Dolayısıyla bireyin kendini tanıması ve iç muhasebesini yapabilmesi gerekmektedir ki bu şekilde sağlam bir irade eğitimi ortaya konulsun. Dolayısıyla birey kendisi hakkında farkındalığa sahip olmalıdır. Alışkanlıkları ne ise onlar üzerinde kendi öz denetimini sağlamalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus duygulardır. Zira duygularımız hayatımıza yön verme gibi bir fonksiyona sahiptir. Bu noktada yapılması gereken şey yine irademizi kullanarak duyguların bastırılması değil duygularımızı olabildiğince hayatımızın merkezine almadan yönetebilmemizdir. Yazara göre aklımızı kullanarak düşüncelerimizi kontrol altına alabilir ve böylelikle ateşin yayılmasına engel olabiliriz.

Kitap bize iyi bir irade terbiyesi için aslında sürekli hareket hâlinde olup çalışan, üreten, emek veren bireyler olmamıza dikkat çekiyor. Çalışmak irademizi güçlü kılar, irademizi olumlu etkiler ve hayata karşı refleksler geliştirmemizi sağlar. Çünkü başarı, istikrarlı ve düzenli çalışma ile gelen bir şeydir. Payot bize düşüncelerimizin ışığında onları doğru bir şekilde yöneterek zihinsel tembelliklerden ve anlık haz arayışlarından uzak

durmayı söylemektedir. Payot, özellikle hata yaparken korkmamızı, az dâhi olsa günlük istikrarlı çalışılması gerektiğini ve başarıya ulaşana kadar sabırlı olmamızı söylemektedir. İrademize engel olacak arkadaş, çevresel faktörler, boş vakitler, tembellik ve tembellik yalanları, boş duygusallık ve hazzıcılık gibi unsurlarla mücadele etmemiz gerektiğini söylemektedir. Bununla beraber diğer tüm koşulları göz önünde bulunduramızı olumsuz ne kadar problem var bunlar üzerinde yoğunlaşıp olumsuzlukları gidermeyi ve nihayetin irademizi doğru şekilde yönettiğimizde olumlu sonuçlar elde edeceğimizi ifade etmiştir. Dolayısıyla irade terbiyesinin bize bireyin kendi kendisini eğiterek, çalışkan, sorumluluk sahibi, ahlaki değerlere sahip, erdemli bir birey olabileceğini savunmaktadır.

Sonuç itibarıyla Jules Payot'un kaleme aldığı *İrade Terbiyesi* kitabı, irademizin eğitilmesi ve karakter inşası ve eğitimi açısından oldukça güzel veriler sunmaktadır. Kitabın temel hedefine bireyin hayatını planlı, hedefleri olan, başarıya ulaşmanın yollarını arayanlar için bir ders cetveli desek yanlış olmaz.

Sokrates'in Savunması

PLATON

Sokrates'in Savunması, Platon'un edebiyatla hukuku içtenlik ve profesyonellikle birleştirdiği eserlerinden biridir. Platon, M.Ö. 399 yılında Atina'da gerçekleşen bir mahkeme sürecini eserinde kaleme almıştır. Atina demokrasisi, halkın doğrudan katılımına dayalı bir sistemdi ancak bu sistem bireysel özgürlük ile çoğunluğun iradesi arasındaki gerilimi de beraberinde getiriyordu. Eserin baş kahramanı Sokrates, yalnızca bir düşünür değildi; aynı zamanda toplumun kendi değerlerini yeniden gözden geçirmesine neden olan bir figürdür. Sokrates, sorgulamalarına devam ettikçe toplumun yönünü değiştirmekle, gençleri yoldan çıkarmakla suçlanır. Sokrates'in sorgulamaları, onun tanrılara inanmadığı yönünde bir algı yaratmıştır. *Sokrates'in Savunması*, edebî eser yönüyle öne çıkmakla birlikte felsefenin özgürlük mücadelesinin vicdani boyutunu temellendirmektedir. Bundan dolayı eser günümüzde de okurlara sorgulama manifestosunu kazandırmaktadır.

Sokrates, hayatının büyük kısmında gönüllü olarak kendisiyle fikir alışverişinde bulunmak isteyen gençlerle argümanlarını paylaşır, onlarla bildikleri her şeye dair sohbet eder. Sokrates'e göre insan dünyaya yüce bir amaç için gelir, ona göre bu kutsal gaye: Hakikatin peşinden giderek onu aramak ve sorgulamaktır. Sokrates hakikati bulmak amacıyla sorgulama yaparken toplum tarafından Tanrı'nın varlığını inkâr ediyor olarak algılanmıştır. Ancak o, Tanrı'nın varlığını değil gerçek olarak kabul edilen olguların gerçekliğini, onları neden gerçek olarak kabul ettiklerini eleştirel gözle incelemektedir. Sokrates, gençleri yoldan çıkarmak amacıyla değildir; onları düşünmeye sevk etmek için çabalamaktadır. Ona göre, düşünmek bireyin birincil yükümlülüğüdür.

Sokrates'in düşünsel tavırları toplumun hoşuna gitmemiştir, toplumsal değerleri ve inanışları karalamaya çalıştığına yönelik çeşitli iddialarda bulunulmuştur. Sokrates'in kimi arkadaşları da onun bulunduğu zorlu siyasi durumdan dolayı kendilerini Sokrates'ten soyutlamışlardır. Bu davranışlardan, siyasi tutumların fertler arasındaki ilişkiyi etkilediği anlaşılmaktadır. Jüri üyelerinin de sıradan yurttaşlardan oluşması, yargılamanın toplumsal önyargılara dayandığını göstermektedir. Böylece çoğunluğun iradesi, adaletin işleyişini doğrudan etkiler.

Platon'un aktardığı savunma, yalnızca Sokrates'in sözlerinden ibaret değildir; okurlara Atina'daki mahkeme atmosferini de yansıtır. Sorgulamaya kapalı ve bağınaz olan toplumu, onun bu meraklı hâllerine dayanarak Sokrates'e birçok suçlama yönelmişlerdir. O, tüm bu suçlamaları reddetmiştir. Sokrates, gençlere sorgulayıcı bir zihniyet kazandırmak istiyordu. Amacı tanrılara, yönetime karşı çıkmak değildi. Ölüm cezası aldığını öğrenen Sokrates korku ya da pişmanlık hissine kapılmamıştır, belki de ruhunun daha iyi bir yere gideceğini söylemiştir.

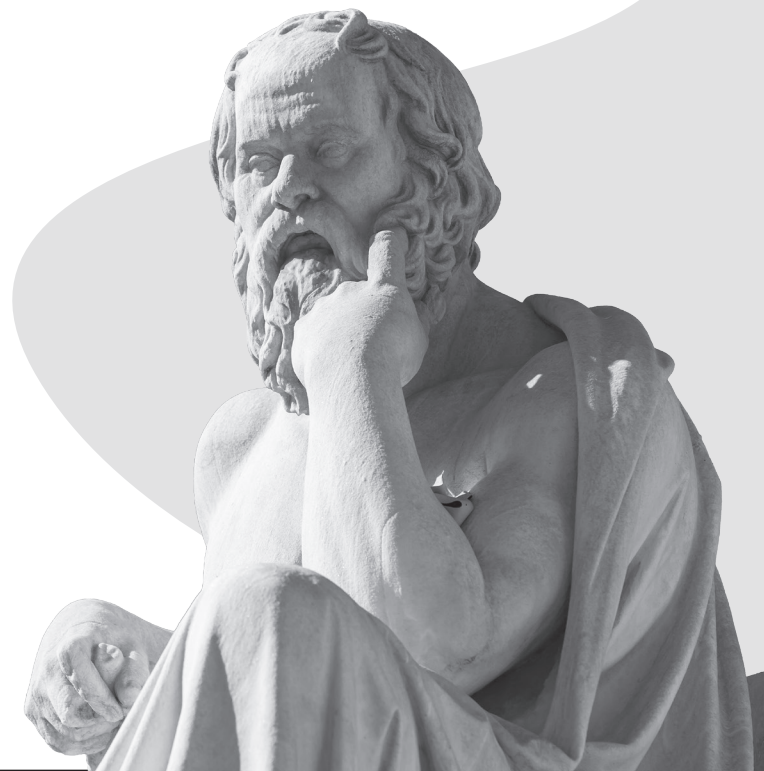
Eserde dikkat çeken iki aktör adalet ve hukuk kavramlarının sorgulanışıdır. Diğer bir ifadeyle Sokrates'in kendisine yöneltilen iddiaları her ne kadar kabul etmese de mahkemenin hükmettiği karara karşı çıkmayarak, müeyyideyi kabul etmesi ulaşılması

çok güç bir erdemdir. Sokrates adaletin var olma ihtimaline o kadar inanmıştır ki, hakkında verilen hükümün isabetsiz olmasına rağmen karara boyun eğmiştir. Bireyin vicdanı ile toplumun yasaları arasında açığa çıkan bir çelişki söz konusudur. Hukuk pozitivistlerinin tartıştığı soru burada gündeme gelir: Adalet insanın özünden mi gelir yoksa toplumun kurallarından mı? Atina demokrasisi çoğunluğun iradesini kabul ederken, Sokrates bireysel vicdanıyla hareket eder. Sokrates'in içinde bulunduğu durum günümüzde de varlığını sürdüren bireysel vicdanın toplum baskısına uğramasının tarihsel bir örneğidir.

Eserin diğer önemli etkisi ise sorgulamanın bireyin nihai amacı olduğudur. Sokrates "Sorgulanmamış hayat yaşamaya değmez" sözleriyle bireyin kendi yaşamını ve toplumsal yaşamı sürekli sorgulaması gerektiğini vurgulamaktadır. Hususiyetle gençleri düşünmeye teşvik etmesi, sorgulama olgusunun sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlamayı hedefler. Nitekim Sokrates'in öğrencilerinden Platon'un felsefenin sistematüğünü kurmuş olması Sokrates'in amacına başarıyla ulaştığını göstermektedir. Sorgulamanın bedeli olarak ölmeyi kabul etmesi de bu yüce amacı içselleştirdiğinin kanıtıdır. Sokrates'in ölüme boyun eğmesi "hukukun üstünlüğü" kavramını ön plana çıkarmaktadır. *Sokrates'in Savunması* sadece Antik Yunan Dönemi için değer taşımamaktadır, evrensel bir önemi de vardır. Uluslararası hukukta kabul edilen "adil yargılanma" gibi hakların bu dönemde mevcut olmadığını gösterir.

Eserdeki diğer kritik denklem, demokrasi eleştirisidir. Toplumun her zaman adil karar verdiği, rasyonel olgulara dikkat ettiği söylenemez. Ekonomik güç bu hususta etkili bir aktördür. Eserde de bahsedildiği üzere hem siyasi nüfuz ve ekonomik güç toplumun verdiği karar üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Antik Yunan dönemi demokrasi sürecinin kritik zamanı olarak anılsa da yargılama sürecinde demokrasinin işlemediği eserden anlaşılmaktadır. Sokrates'in karşıtları nüfuzlarını kullanarak Sokrates'in aleyhine taraf toplamaktadır. Yargıçlar da bu durumun etkisi altında kalmaktadır.

Sokrates'in Savunması, Atina'da yazılmış bir metinden ibaret değildir; vicdan, özgürlük, adalet gibi evrensel ilkeleri içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla *Sokrates'in Savunması* yalnızca belgelendirilecek mahkeme kaydı değil, insanlığın düşünce tarihine bırakılmış bir mirastır. Okurlar, eseri incelediğinde birey vicdanı ile toplumsal normlar arasındaki gerilimin her çağda olduğunu anlayacaktır. Antik Atina'da demokrasi, çoğunluk iradesinin baskısı altında kalarak ona göre şekillenmiştir; adalet idesi arka planda bırakılmıştır. Modern dünyada henüz ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının korunması tartışmaları sona ermemiştir. Eser bu tartışmaların tarihi kökenleri göstermektedir. Sokrates'in hakikati arama gayesine bağlı kalarak, ölüme boyun eğmesi düşünce özgürlüğünün değerini hatırlatır. Onun tavrı, düşünce özgürlüğü uğruna bedel ödemenin ne olduğunun sembolüdür. Sokrates, eserde okurlara yalnızca tarihi olaylara tanıklık etme imkânı tanımaz aynı zamanda onları kendi yaşamlarını da sorgulamaya davet eder.

Huzur

Roman Tahlili

Mümtaz, henüz on bir yaşındayken önce babasını, kısa süre sonra da annesini kaybetmiştir. Kendisinden yirmi üç yaş büyük olan İhsan ile yaşamaya başlar. İhsan, Macide ile evlendiğinde buna Mümtaz bile çok sevinir. Macide, Mümtaz'dan on iki yaş büyüktür, onu "koruyucu meleş" olarak görür. Bu güzel şeylere rağmen Mümtaz, geçmişinin karanlığından kurtulmayı başaramaz.

Mümtaz, günlerdir hastalıkla boğuşan amcasının oğlu İhsan'ın yanındadır. Herkes, İhsan'ın hastalığının verdiği üzüntü ile yaşamaya çalışmaktadır. Öyle ki, evin neşesi Sabiha bile, babasının hastalığı nedeniyle hiç çıkarmadığı kırmızı kurdelesini takmaz. Mümtaz, kapının önüne çıktığında etrafına bakar ve mâziye dalar. İhsan için hasta bakıcı arar. Ona verilen adreslerin çoğu yanlıştır. Birkaç adrese daha gittikten sonra sokaklardan birine sapar. Nuran'la bu sokaklarda dolaştığını hatırlar. Mümtaz kiracıyı görmek için sokağa çıkar. Dönüşte gezinir, güvercinlere yem verir. Bir sahafa girer, burada, Nuran'la ilk kez buluştukları geçen mayıs ayını hatırlar. Yolda Muazzez ve İclâl ile karşılaşır. Muazzez Mümtaz'la konuşmak ister, beceremez. İclâl, bu durum daha fazla uzamasın diye Mümtaz'a, olanları söyler: Nuran eski kocası Fahir ile barışmış, onunla tekrar evlenecektir. Mümtaz büyük zorlukla "Allah, hayırlı etsin." der.

(Romanın ikinci bölümünde Nuran ve Mümtaz'ın tanıştığı, geçen mayıs ayı ve sonrası anlatılmaktadır.) Mümtaz, Nuran'la vapurda tanışır. Birbirlerini tanıyorlar fakat hiç karşılaşmamışlar, birbirleri hakkında bildikleri şeyleri İclâl'den öğrenmişlerdir. Nuran'ın kızı Fatma, Mümtaz'ı sevmez, ters davranır. Fahir, Nuran'ı, Romanyalı bir kadınla aldatmıştır. Fahir ve Nuran boşanma kararı almışlar ancak boşanma süreci uzun sürmüştür. Mümtaz, vapurdan hızlıca çıkar ama gitmez, Nuran'ı ve Fatma'yı bekler. Onlar vapurdan en sona çıkar. Bu esnada Fahir ve adı Emma olan metresi gelir. Nuran "acayip" bir hâle gelir, rengi atar. Babasının ilgisizliğine katlanamayan Fatma, ağlamaya başlar. Nuran da daha fazla dayanamaz, kızını kucağına alır ve aralarından geçip gider. Bu olanlara Mümtaz da şahit olmuştur. Bu durum onu öylesine etkilemiştir ki, uzunca süre etkisinden çıkamaz. Mümtaz arkadaşlarıyla konuştuğu sırada konuşmaya odaklanamaz, Nuran'ı ve onun saçlarını düşünür durur. Emma, Nuran'la karşılaştıkları için, Fahir'e daha yakın, daha uysal davranmaya başlar. Fahir ise bir haftadan beri Nuran'ı düşünmekte, onunla barışmayı arzu etmektedir. Ertesi gün Mümtaz ve Nuran, iskelede karşılaşırlar. Uzun zamandır dostlanmışçasına sohbet ederler. Vapura epey vakit vardır. Birlikte kitapçıya gider, gazete ve roman alırlar. Mümtaz, Nuran'ın cüzdanından para çıkardığını âdeta hayranlıkla izler. Ayrıldıklarında Mümtaz'ın içini korku kaplar: acaba tekrar buluşabilecekler midir? Aradan beş gün geçer. Mümtaz, bu beş gün boyunca Nuran belki gelir umuduyla her gün iskeleye gitmiştir. Beşinci gün İclâl ile rastlaşırlar. İclâl, Mümtaz'ın yaptığı teklif üzerine Nuran'ı da alır, iskeleye gider. Birlikte sandala biner, sohbet ederler. İclâl'in isteği üzerine köşke giderler.

Nuran köşkü pek de güzel bulmaz fakat Mümtaz'la kendisinin oturacağını düşününce köşkü sever. İkisinin arasında bir şey olduğunu İclâl anlamıştır. Bunu Muazzez'e söylemek istese de sonra vazgeçer. Mümtaz, dönüşte Nuran'ın evini göremez. Nuran, İclâl'in meşguliyetini fırsat bilerek Mümtaz'ın gelmemesinin münasip olduğunu, onu arayacağını söyler. Mümtaz, buluşacakları günü sabırsızlıkla bekler. Buluşma günü yerinde duramaz, erkenden evden çıkar. O, eve geri döndükten sonra Nuran da gelir. Akşama kadar birlikte vakit geçirirler. Çok merak ettiği Nuran'ın evine en nihayetinde gider. Nuran'ın ailesiyle tanışır. Ne var ki Fatma hâlâ Mümtaz'dan hoşlanmamaktadır.

Âşık ve maşuk buluşmaya, İstanbul'un tarihî yerlerini gezmeye devam ederler. Mümtaz, Nuran'a evlenme teklif eder. Nuran, daha önce yaşadıklarından dolayı evliliğe sıcak bakmamaktadır. Nuran, eski kocası Fahir'den mektup almıştır. Mektupta, yeniden barışmak, aile olmak istediği yazmaktadır. Nuran sadece Fahir'den değil, onu seven bir diğer kişi olan Suat'tan da mektup almıştır. Suat evli olmasına rağmen mektupta Nuran olmadan yaşayamayacağından söz etmiştir. Nuran her iki mektubu da Mümtaz'a verir. Mümtaz, Suat'ın mektubundan korkar. Bir eğlence düzenlenir, bu eğlenceye Suat da bulunmaktadır. Suat, o gece çok içerek, evdekilerle kısa bir tartışma yaşanır. Sonra da Mümtaz, Suat ile evden çıkar. Suat, ona, yazdığı mektuptan bahseder. Daha sonra oradan ayrılır, Mümtaz arkasından bakakalır. Eve geri döndüğünde eğlence kaldığı yerden devam eder. Nuran, ailesinin Bursa'ya gittiğini, bir hafta orada kalacaklarını söyler. Onlarsa işi (evlilik) bu bir haftada bitirmeyi planlamaktadırlar. İhsan'dan da yardım alırlar, Tefvik Bey'e mektupla haber verirler. Karlı havada birlikte, Emirgân'a, iskeleye giderler. Beşinci gün İhsan'la telefonda konuşur, pazar-tesi günü saat dörtte nikâhın kıyılacağını söyler. Ertesi gün İstanbul'a dönerler. Nuran, rüyasında Suat'ı gördüğü için korkmaktadır. Eve gittiklerinde kapının küçük camından düşen ışığı görünce şaşırırlar. Sümbül Hanım'ın açık bırakmış olabileceğini düşünüp kısa süreliğine rahatlarlar. Ancak kapıyı açtıklarında o korkunç manzarayla karşılaşırlar: Suat kendini asarak intihar etmiştir. Suat'ın sarkan ellerinde kurumuş kan lekeleri vardır. Mümtaz, bayılmak üzere olan Nuran'ı evden çıkarır. Ertesi gün Nuran, Bursa'ya gider. Mümtaz'a mektup gönderir. Mektupta her şeyin bittiğini söylemiştir. Âşkından vazgeçmek istemeyen Mümtaz, Bursa'ya gider. Burada önce Fahir'le karşılaşır. Nuran'la konuştuğundan sonra umutsuzca geri döner. Nuran, İstanbul'a geri döndüğünde de aralarındaki her şey bitmiş, yalnızca dostluk bulunmaktadır. -Mümtaz için

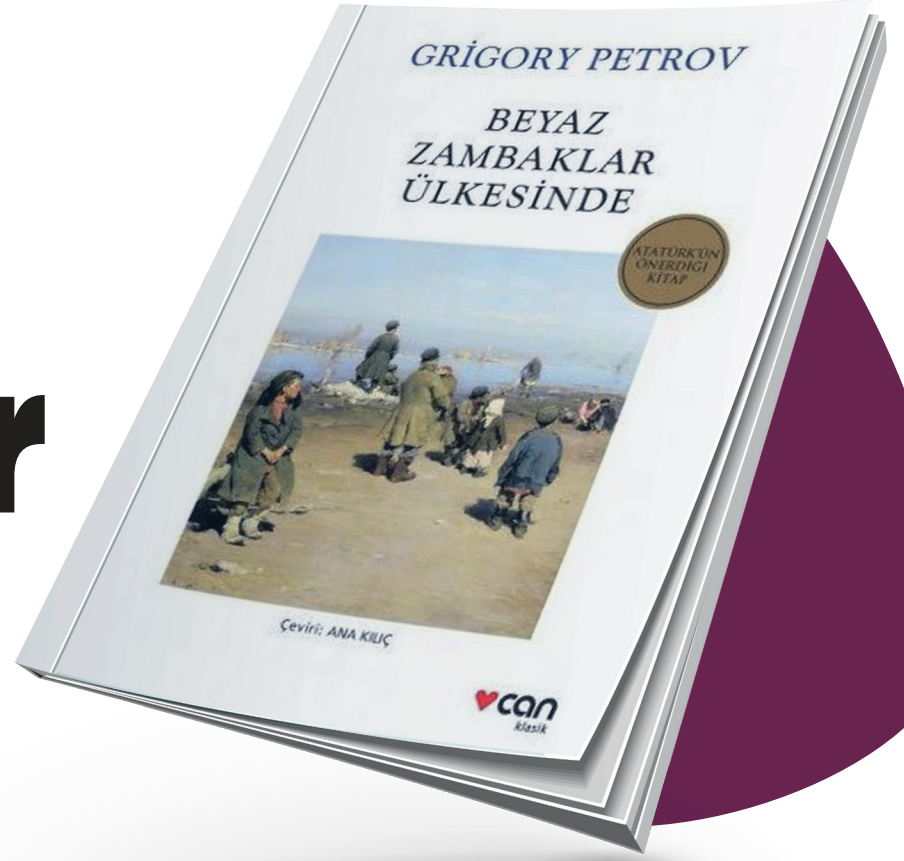

durum böyle değildir.- Mümtaz, Nuran'ın gitmesiyle âdeta bir çöküş yaşamıştır. Hiçbir şeye odaklanamamaktadır. Suat'ın ölümü nedeniyle her ikisi de vicdan azabı çeker. Mümtaz, durumu kötüleşen İhsan için doktor çağırmaya gider ama doktor evinde yoktur. Nahiye merkezine gider, burada da doktor yoktur. Nihayet bir adres bulur ve oraya gider. Doktora rüyasını anlatır, yola çıkarlar. Doktor ilaç gerektiğini söyleyince Mümtaz evden tekrar çıkar. Mümtaz, Suat'ı gördüğünü sanır, onunla konuşur. Yere düşünce ilaç şişesi kırılır.

Ahmet Hamdi Tanpınar

Beyaz Zambaklar Ülkesinde

Grigory Petrov, *Beyaz Zambaklar Ülkesi* adlı kitabında, bayındırlık müzesi olarak tasvir ettiği ve halkının ona “Suomi” yani “Bataklık Yurt” ismini verdiği Finlandiya Cumhuriyeti’nin; değişim, dönüşüm ve oluşum gerçekliğini, bu oluşumun daha önce mümkün olduğunu ve yeniden mümkün olabileceğini birkaç önemli ismin yardımıyla okuyucunun inanç dünyasının genişliğine sunmuştur. Aslında Grigory Petrov, Finlandiya ülkesinin gelişimine öncü olan; Snellman, Jarvinen, Tomas Gulbe, Ukkonen ve papaz Lucas MacDonald gibi kişilerin seslerini kendi toplumunda da duyurmak istemiş ve bu isimlerin cümlelerini aynen aktarmıştır çünkü kendisinin arzusu da tıpkı bahsi geçen insanlar gibi sesini halkına duyurmak ve benzer bir aydınlanmaya ön ayak olmaktır. Bu perspektif ekseninde aslında bu kitap, içinde vatan sevgisi taşıyan her yaştaki insan için bir uyanışa vesile olacaktır. Yazarın, halkın şuuruna ulaşabilmek amacı güderek sık sık tekrarladığı bu eserinde, okuyucuya bazı mesajlar kesin olarak ulaştırılmak istenmiştir. Peki kitap boyunca yazarın dilinden düşüremediği, ülkenin gelişim ve refahı için atılması gereken adımlar nelerdir?

Yazar, kitabın ilk bölümünde çökmekte olan bir yapının restorasyonunun bir bütün olarak değil de bölüm bölüm gerçekleştirilmiş olmasını devletlerin köhneleşmiş temellerine benzetir. Eski ve çağa ayak uyduramayan devletlerin, yeni ve aktif neslin arzu ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeniden yapılandırılması gerektiğini ifade eder. Fikrimce nesillere rahat bir yaşam alanı sunulduğu takdirde onlar için gerekli ve ihtiyacı duyulan ortam sağlanacaktır. Bu nesillerin ihtiyacı olan şey ise özgür ve kendi hayatları için kaygısız yapabilecekleri seçim haklarının olmasıdır. Amacı güdülen bu hayat tarzı ise ülkenin ekonomik durumuyla doğrudan ilişkilidir. Refahı sağlanmış, gelişmiş toplum için beklenen kurtarıcı kadar toplumun da önemli rol oynadığı belirtilmiştir. İnsan, yaptığı her işi olabilecek en iyi şekilde yapmalıdır ki bireysel başarılar toplumda bir zincir şeklini aldığı anda güçlü devletin oluşumuna katkı sağlayabilsinler.

Finlandiya’nın gelişmişlik ve bağımsızlık yolunda giden süreci anlatan yazar, ilk iş olarak Johan Wilhelm Snellman isminden bahsetmiştir. Snellman’ın öğüt ve tavsiyeleri toplumun her tabakasındaki bireye temas edecek şekilde olmuştur. O, herkesi işini iyi yapmaya davet etmiştir. İlk olarak aydınlara seslenmiş ve onlardan doğru birer örnek olmalarını, alt tabakaları eğitmelerini, halkın zihinsel olarak uyanışının sağlanması gerektiğini söylemiştir. Öğretimi her açıdan ve her kesim için desteklerken işlerini iyi yapmayan öğreticileri istifa etmeye teşvik etmiş ve bu mevkileri boşuna işgal etmemelerini istemiştir. Bu yüzden Snellman, canınız ne arzu ediyorsa onu yapın ama bu mevkileri boşuna işgal etmeyin demiştir.

Snellman’ın öğütlerinden ilk nasibini alıp bundan istifade eden, öğretmenler olmuştur. Snellman aslında halk için bir yol gösterici niteliği taşımıştır. Snellman’ın etkilediği âlimler benzer öğretileri nesillere aktarırken, işini iyi yapmak, her aşamada en azami emeği ortaya koymak gerektiğini söylemişlerdir. Snellman aile, sosyal hayat, toplum gibi konularda birleştirici ve bilinçleri uyandırıcı bir tutum sergilerken bir uyarıyı da kiliseler için yapmıştır. “Saygıdeğer pederler; kilise önderleri! Sizlere bir düşmanınız olarak değil, kilisenin bir evladı ve içinde inancı olan bir insan olarak sesleniyorum, halkınızın gerçek önderleri olun!” Bu paragrafın sonunu, “İsa Mesih’in dilip Suomi’ye geldiğini düşünün, bugün halkımızla nasıl konuşurdu acaba? İşte sizde insanlarla öyle konuşun.” şeklinde getirmiştir. Snellman, din adamlarının halka örnek olması gerektiğini, toplumun manevi hayatının şekillenmesi gerektiğini söylüyordu. Futbolun yanı sıra anne, baba ve çocuk ilişkileri hakkında da eleştiriler getiren Snellman, anne ve babaların çocuklarına tavır ve hareketleri ile bire bir örnek olmaları gerektiğini öğütler. Bununla birlikte yazar, çeşitli hayat hikâyeleri ile vermek istediği mesajı sürekli olarak yinelemiştir.

Kitabın son bölümlerinde Bir Köy Doktorunun Anıları ve Bir Köy Papazının Notları şeklinde iki kitaptan bahsedilmiştir. Bu kitaplardan ilkinde saygıdeğer bir doktorun, halkın içinde edindiği tecrübelerden bahseder. Diğer kitap ise Lucas MacDonald adlı bir papazın toplumsal eleştirilerine dayalıdır. Bu tarz halkı uyardırma hedefleyen adımlarla birlikte istenilen olmuş, bilinçli insanlar sesini çıkarmaya başlamışlardır ve toplumda bir uyanma görülmüştür.

Kitap genel olarak, eğitimin, çalışmanın, verilen emeğin ve geri dönüşü olan sonucun, ayrıntılara değer vermenin, önemli olanın sayıdan çok nitelik olduğunun ve yapılan binaların içinde onlara hayat verecek nitelikli kişiler olmadıktan sonra bir önem arz etmediğinin altını çizmiştir. Ayrıca bir yazarın pişmanlığıdır, “Neden beni de senin gibi Snellman’lar bulmadı ki?” diyor, kaybolmuş biri... Bu yüzden ülkesi için kafası çalışan, dinamik ve gözü açık insanların da birbirini bulması önemlidir ki kimse kaybolup gitmesin.

Grigory Petrov

Hacı Bektaş-ı Veli Felsefesi Tahlili

Hanri Benazus'un *Hacı Bektaş-ı Veli Felsefesi* adlı eseri, Hacı Bektaş-ı Veli'nin inanç ve yaşam anlayışını, Bektaşiliğin temel değerlerini ve "insanı yaratandan ötürü sevmek" düşüncesini anlatan önemli bir çalışmadır. Kitap, Hacı Bektaş-ı Veli'nin Anadolu, Balkanlar ve Orta Asya'daki etkisini de ele alır. Bu kitap, Türk Dili ve Edebiyatı alanında tasavvuf, kültür tarihi ve düşünce tarihi çalışmaları için önemli bir kaynaktır.

Hacı Bektaş-ı Veli Felsefesi yalnızca yazılı bir öğreti değildir; onu benimseyecek kişi, gönül bağı ve Yaratıcı'nın verdiği akıl süzgeciyle bu öğretileri içselleştirerek yaşamına yansıtmalıdır. Eline, diline, beline sahip olmayı hedefleyecek; İnsan-ı Kâmil olma yolunda önemli adımlar atmaya gayret edecektir.

Yazar bu kitabı, Hacı Bektaş-ı Veli'yi anlaşılır biçimde tanıtmak, Alevilik-Bektaşiliği ön yargılardan arındırarak doğru şekilde anlatmak, Anadolu Kültürel Birliği'ni vurgulamak ve toplumsal huzura katkı sağlayacak manevi öğütler sunmak amacıyla kaleme almıştır.

"Kimdir Bu Pir? Kimdir Bu Hacı Bektaş-ı Veli?"

13.yüzyılın ilk yarısında gerek Moğol istilası olsun gerekse diğer sebeplerden dolayı Horasan'dan kalkıp Anadolu'ya gelen, Anadolu Aleviliği'nin oluşumunda büyük rol oynayan Horasan Erenleri arasında Hacı Bektaş-ı Veli önemli bir yere sahiptir.

"Peki, Nedir Bu Bektaşilik?"

Hanri Benazus, kitabında şöyle der, "Bektaşilik, Hacı Bektaş-ı Veli'nin izini sürenlerce, onun adına kurulmuş bir tarikatıdır. Ali ve On İki İmam sevgisine dayanır." Bektaşilik, Anadolu'nun ortasında doğmuştur, halkın tam içindedir. Şehirli insanlardan daha çok köylüler ve Yörükler arasında yayılmıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli, halktan yana bir düşündürdür. Zorbalığa ve haksızlığa karşı durmuş, güçsüzlerin yanında olmayı yaşam felsefesi yapmıştır. Bu anlayışta en büyük düşman, insanın içindeki kötü düşünce ve arzular olarak görülür. Hacı Bektaş-ı Veli'nin öğretisi; Allah sevgisi, eşitlik, ilim ve toplumsal barış gibi bugün de önemini koruyan değerleri içerir. Bu nedenle, yaşadığı çağın ötesinde bir halk adamı olduğu ve öğretilerinin hâlâ geçerli olduğu açıktır. Hacı Bektaş-ı Veli'nin inancına göre onları aydınlık yola götürecek, saf, duru, yegâne sevgi "İlahi Aşk" tır. Aynı şekilde Hacı Bektaş-ı Veli'nin tasavvuf içindeki önemi asla hafife alınmamalı, ona göre yaratılmış olan yaratıcının evrendeki bir yansımasıdır. Evren, Allah'ın bir görüntüsü, Allah ise evrenin özü, gerçeğidir. (Benazus, 2022: 39).

Hacı Bektaş-ı Veli'nin öğretileri insanlığa faydası bakımından çok önemli unsurları içerir. Özellikle, *Makalat*, adlı eserinde insanın manevi terbiyesinin nasıl mümkün olacağını yolunu gösterir. Benazus şöyle der; "İnsan sevgisi, bir insanın ulaşabileceği en yüksek bilinç hâlidir." (Benazus, 2022: 69)

Hacı Bektaş-ı Veli, Türk toplumu için çok önemli yardımlarda bulunmuştur. İbadeti Türkçeleştirerek, İslam'ın Türkler arasında daha kolay anlaşılmasını sağlamış ve Türk değerlerinin korunmasına zemin hazırlamıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli çok önemli bir gönül insanıdır, sevgi aşığıdır. Her şeyden önce insanın gönlüne önem verir. Onun ilahi lütfu gönülleri derinden etkilemekteki gücüdür. Benazus belirtir ki, "Ehlibeyt sevgisini, yaratılmışlar içerisindeki tüm sevgilerin en öne koyan bu gönül insanı, aşkı tüm insanların kalbine adeta nakşetmiştir." (Benazus, 2022: 110)

Hacı Bektaş-ı Veli'ye göre gönül temiz olmalı, içinde kin, hırs, rıya gibi duygular barındırmamalı; sevgi ile dolmalıdır. Şöyle der, "Göze nur gönlünden gelir. İnsanın olgunluğu, davranışlarının doğruluğudur. Karşısındaki insanın iyi olmasını isteyen, önce kendisi iyi olmalıdır. Onun inancındaki en temel etik kuralları: Eline, diline beline ve aşına, işine ve eşine sahip olmaktır. Bu ahlak esasları, insan-ı kâmil olmak üzerine kurulmuştur. Gönül incitmek, yalana meyletmek ve haksızlığa sapmak, insanı hakikatin yolundan bir anda düşüren davranışlardır. Ona göre Allah'ın katında rütbemiz, gönlümüzün temizliğine göre belirlenecektir. Hacı Bektaş-ı Veli'ye göre ölüm çok önemli değildir; önemli olan hayatı bir ölü gibi yaşamamaktır. Benazus ise ölümü ikiye ayırır: Zorunlu ölüm ve iradi ölüm. Zorunlu ölüm, ruhun bedenden ayrılmasıdır; İradi ölüm ise, dünya hazırlarından uzaklaşıp benliği yok edip Allah'a yaklaşmaktır.

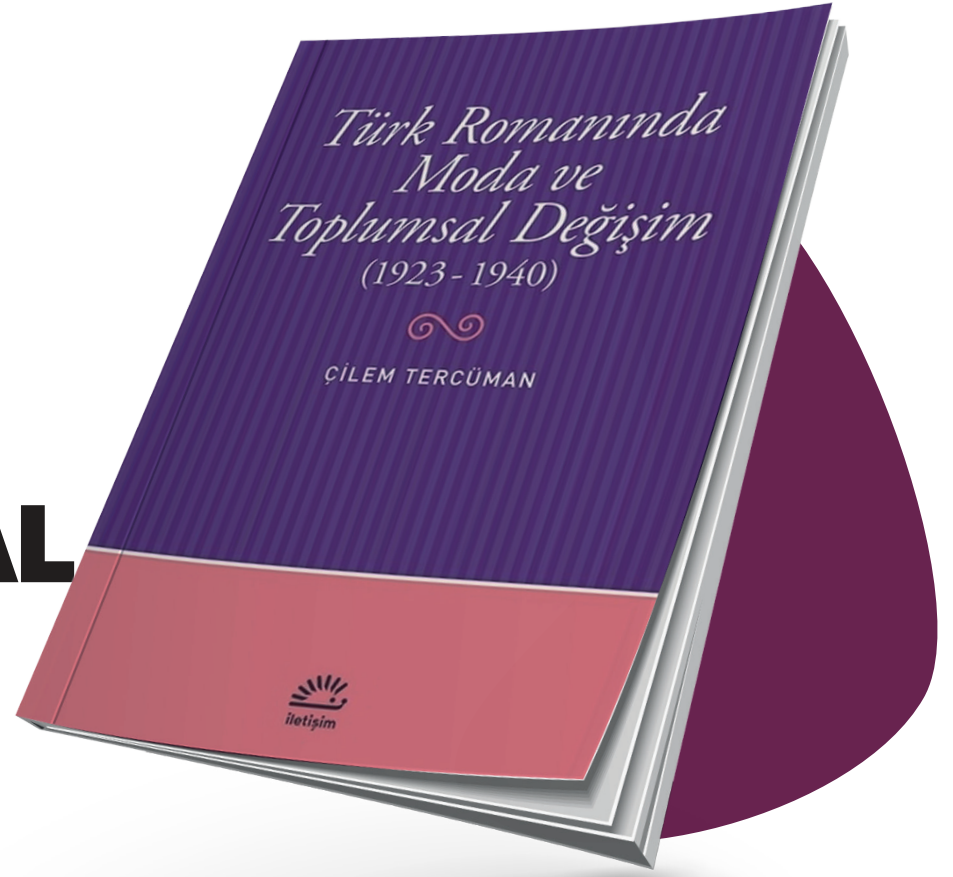
Onun inancına göre "Dostluk" kavramı üzerinde durulması gereken mühim bir şeydir. Benazus'a göre "Dost" kavramına bu zenginliği katan önemli pirlerden birisi halkın dostu Hacı Bektaş-ı Veli'dir.

Hacı Bektaş-ı Veli, ilime çok önem verir. Makalat adlı eserinde şeriatın ilk makamı olarak ilim öğrenmek olduğunu ve diğer İslam şartlarını bunun ardından geldiğini savunur. Âlimler ise Müslümanları ahiretten kurtarmak için çıkış kapısıdır, insanları cehennem ateşinden kurtarmakta büyük rol oynarlar. Aynı şekilde bilgisiz insan çok tehlikeli olabilir ama bilgisini kötüye kullanan insan çok büyük bir musibet yaratabilir.

Hanri Benazus

TÜRK ROMANINDA MODA VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM(1923-1940) KİTABI ÜZERİNE KİTAP TAHLİLİ

Moda, doğduğumuz andan itibaren hayatımızı etkileyen ve bizi oluşturan bir kavramdır. Anne karnındayken başlayan bu serüven mezara kadar devam eder. Daha sonra artık kişinin kendisini bağlamayan moda olgusu, mezar taşını seçen ölü yakınına devredilir ve son yolcuğuna uğurlanır. Kitap, bir önsöz ve sonsöz artı olarak yedi bölümden oluşur. Çilem Tercüman kitabının adında bahsettiği gibi bunu “Türk Romanında” inceler. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halide Edip Adivar, Refik Ahmet Sevengil, İskender Fahrettin Sertelli, Mahmut Yesari, Sabahattin Ali, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Enis Aygen, Aka Gündüz gibi yazarların romanlarından alıntılar yaparak tarihlendirdiği aralıktaki moda kavramını okuyucuya sunar.

Bu bölümlerin ilki olan “Hayat ve Moda” başlığı altında moda kavramının ne zaman tarihlendirildiğini, tarihteki hangi olayların moda kavramını hayatımıza davet ettiğini, modanın dönemlerini, modanın nelere sebep olduğunu, Osmanlı döneminde modanın ışığını yakan olaylardan bahseder. Aslında bu bölüm, kitabın ilk bölümü olması ve anlatılanlar sebebiyle sonraki bölümlerin temelini oluşturur. İkinci bölüm ise kadın modasını ele alır. Bu bölümü de kendi içinde “dekolte, makyaj, mücevher, giysi, tuvalet, kürk, şal ve eşarp, ipek çorap, şapka, ayakkabı, kaş ve kirpik, kumaş” olarak başlıklara ayırır. Kitabın bu bölümündeki üslupta bir kasvet hakimdir. Çünkü anlatılanlar da bir o kadar kasvetlidir. Kadın modası, sadece kılık kıyafette yahut eşyada kalmamış kadının sosyal hayattaki yerini de irdelemiştir. Batılılaşma etkisiyle daha çok ilgi duyulan moda, en çok kadınlar tarafından hoş karşılanmıştır. Bundan dolayı moda birçok kesim için rahatsız edici bir durum hâline gelmiştir. Çilem Tercüman’ın sıraladığı her başlık problemeye sebep olmuşsa da bunlar içinde “Tuvalet” başlığı altında anlatılan moda, toplumda bir devrim etkisi yaratmıştır. Yazar, bu başlıkta kısa saç modasını ve buna olan tepkileri ele alır. Kadının uzun saçlı olması gerektiği günümüzde dahi devam eden toplumsal cinsiyet rollerinden biriyken erken 20. Yüzyıl dönemlerinde, bir kadının saçını “moda” için kısacık kestirmesi ciddi bir durumdur lakin diğer alt başlıklara olan tepkiler gibi bu konuda tek bir görüş yoktur. Kimisi, artık uzun saçın beyinsizlik ve gericilik olduğunu savunurken kimisi ise bu düşünceye tamamen karşı çıkıp aşığılamalar yapmıştır. Dönemin en acı verici durumu ise bu aşığılamayı, baskıyı sadece erkeklerin değil kadınların da yapmasıdır. Ataerkil zihniyet, kadınları öyle bir hapsedmiştir ki kendileri dahi hemcinslerini aşığılamayı normal bulur ve bundan rahatsızlık duymazlar. Kadın modasının en çok tepki çeken bir diğer başlığı ise “Dekolte” başlığıdır. Cumhuriyetin ilanıyla kadınların çarşaf kullanmayı bırakması toplumda büyük bir tepkiye sebebiyet vermiştir. Çarşafın bırakılması farklı anlaşılmış ve bunu dekolte olarak adlandırıp yanlış sonuçlara varmışlardır. Batılı-

laşmanın etkisiyle kadın kıyafetlerindeki değişimler bu yanlış anlaşılmanın zeminini oluşturmuştur. Bunun yanında kadının tercih ettiği kumaş bile dile sakız olmuş hatta romanlardaki erkeklerin fantezilerine malzeme olmuştur. Hâlbuki kıyafetlerde kullanılan kumaşlar moda olduğu için tercih edilmiştir. Tıpkı “dekolte” ve “tuvalet” başlıklarında olduğu gibi “Makyaj” başlığında da saç konusunda olduğu gibi yoğun bir aşığılama mevcuttur ama her başlıkta olduğu gibi bu kadar olumsuzluğun yanında moda kavramı tüm kalıpları tersine çevirebilecek güce sahiptir. Örnek vermek gerekirse ‘kırmızı ruj’ modası buna uygundur. Örnek alınan Batı’da bile kırmızı ruj ahlaksız işlerle uğraşan kadınlara atfedilirken moda bunu tam tersine çevirip bir güç simgesi hâline getirmiştir. Kadın modasının bu başlıkları dışında diğer başlıklarda bu kadar göze çarpan bir baskı yoktur. Daha çok sosyal statüden, Batılılıktan, zenginlikten, jantilikten, alamod olmaktan bahsedilir. Kadın modasından sonra üçüncü bölüm olan erkek modası ele alınır. Bu bölümde ikinci bölümdeki kasvet dağılır çünkü burada aşığılamadan, baskıdan eser yoktur. Bu bölüm ise “Erkekler ve moda, Erkek giyim kuşamı, Eril aksesuar modası, Tuvalet” olmak üzere dört başlığa ayrılır. Bu bölümlerde erkek pantolonlarının paça boyundan, kolalı gömleklerden ipek gömleğe geçişi, spor modası-bilhassa golf pantolon modasını-erkeklerin kullandığı aksesuarları ve neden kullandıklarını açıklar. Erkek aksesuarları üzerinde ihtimamla durur ve o dönemde kullanılanları açıklar. Mesela monokl gözlüğü gözleri bozuk olmayan erkeklerin dahi moda olduğundan dolayı kullandığını yahut bastonların sahibinin zenginliğinin değerini biçtiğini, kol saatlerinin cep saatlerinin yerini aldığını bundan dolayı yankeşicilerin işlerinin kesat olduğundan, alamod erkeklerin yakalarına çiçek taktıklarından bahseder. Kadın modasında olduğu gibi bu bölümde de “Tuvalet” konusu için ayrı bir başlık açar ve burada erkek saçına üstünkörü değinip daha çok sakal bıyık konusundan söz eder. Ayrıca belki de erkeklerin kitap boyunca dalga geçildiği tek konu bu olabilir çünkü o dönemlerde bıyıklarını kesen erkek görülmemişken modanın

etkisiyle erkekler bıyıklarını inceltmişler ya da kesmişlerdir. Bu da kadınlar tarafından erkeklere yönelik bir tepki oluşturmuştur. Bir diğer tepki ise yaşlı erkeklerin daha genç gözükme için sakal ve bıyıklarını kesmelerine olmuştur.

Şahıs modalarından sonra konu semt, mimari, eğlence gibi kavramlara gelmiştir. Kitabın bundan sonraki incelemeleri tamamen bunun üzerinden ilerler. Burada bahsedilen kavramların birçoğu günümüzde de anlamını korumaktadır. Döneme has eğlence mekânları, sanat akımları, ilk defa kullanılan mimariler kavramlar şekil değiştirerek günümüze ulaşmıştır. Mesela Çilem Tercüman’ın bahsettiği dönemlerde popüler olan ve zengin semti sayılan Beyoğlu bugün dahi popülerliğini korusa da yerine metropolleşen şehirlerden denklere çıkmıştır. Bir diğer örnek olan apartmanlar şu an her insanın yaşamını sürdürdüğü bir yapı olsa da o dönemde hiç görülmemiş ve zenginlerin oturduğu bir barınaktır. Bir de evin içi, dizaynı Kübizm gibi sanat akımlarının etkisindeyse paha biçilemezdi. Şimdilerde ise ultra lüks evlerin içlerinin minimalizm etkisi altında olması ve bunun dünyaca zenginlik emaresi olarak görmek insan zihniyetinin o dönemden 21. yüzyıla kadar değişmediğini gösterir. Aslında Çilem Tercüman’ın romanlarla desteklediği bu incelemesi tam olarak okuyucuya bunu gösterir. Moda, hayatımızın şeklini değiştirse dahi insanoğlunun en büyük zaafı olmaktan kurtulamamıştır.

Çilem Tercüman

Osmanlı'da Bilim

Miri Shefer Mossensohn

Özet

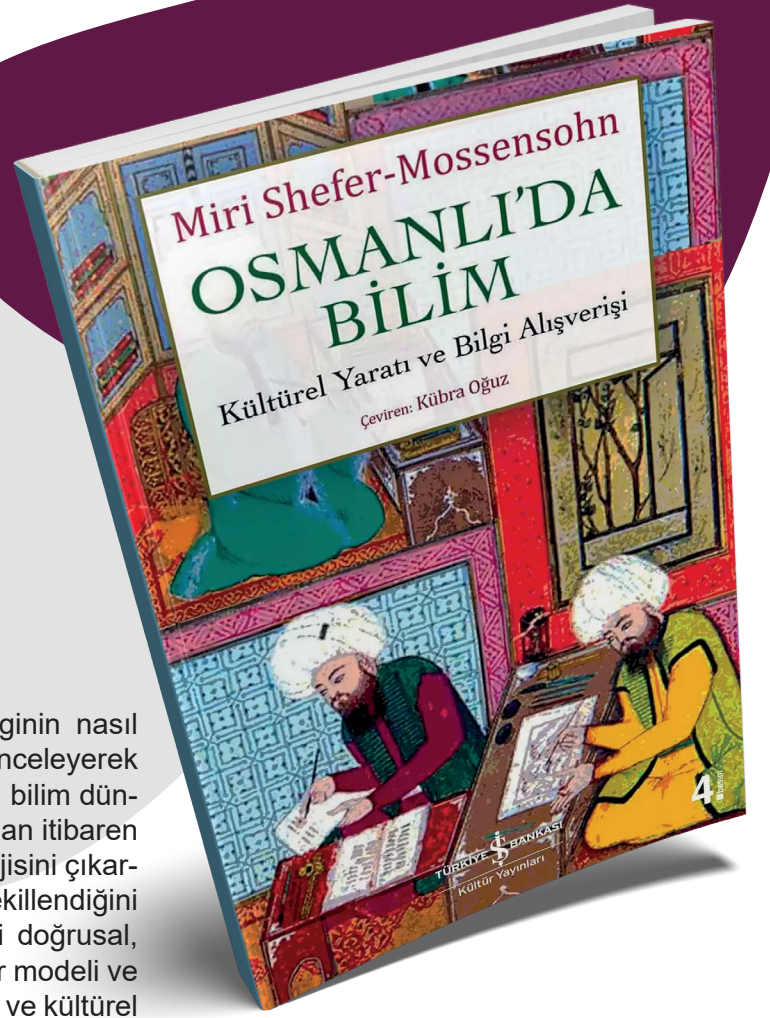
Miri Shefer-Mossensohn'un *Osmanlı'da Bilim* adlı eseri, Osmanlı toplumunda bilginin nasıl üretildiğini, aktarıldığını ve dönüştüğünü sosyal, kültürel ve siyasi bağlamlarıyla inceleyerek klasik, doğrusal ve başarı odaklı bilim tarihi yazımını sorgular; bunun yerine Osmanlı bilim dünyasını çok aktörlü, çok mekânlı ve dinamik bir yapı olarak ele alır. 21. yüzyılın başından itibaren bilim tarihinin sınırları yeniden tartışılmış; disiplin yalnızca bilimsel başarıların kronolojisini çıkarmak yerine, bilginin nasıl üretildiğini, hangi düşünsel ve toplumsal koşullar içinde şekillendiğini inceleyen geniş, çok katmanlı bir alan hâline gelmiştir. Pozitivist yaklaşımın bilimi doğrusal, birikimli ve evrensel bir ilerleme süreci olarak tanımlaması, Kuhn'un bilimsel devrimler modeli ve Feyerabend'in yöntem eleştirileriyle dönüşmüş; bilimsel gelişmenin kesintili, düzensiz ve kültürel bağlamlarla belirlenen bir süreç olduğu kabul edilmiştir. Bu değişimle birlikte bilim tarihi, büyük şahsiyetlerin başarılarını merkeze alan anlatılardan uzaklaşarak sosyal pratikleri, gündelik yaşamı, bilgi üretiminin kurumsal ve toplumsal zemininin önemini vurgulayan disiplinler arası bir yapıya bürünmüştür.

Osmanlı örneğinde de odak "Bilim nedir?" sorusundan çok "bilgi nasıl üretiliyor, dolaşıyor ve meşrulaştırılıyor?" sorularına kaymış; böylece bilgi, yalnızca yazılı eserlerde değil, sözlü kültürde, pratik deneyimlerde, zanaatlarda ve gündelik yaşamın ritüellerinde şekillenen dinamik bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı toplumu bilgiye çok yönlü yaklaşmış; farklı bilgi türlerini hiyerarşik biçimde sınıflandırmış; coğrafi konumu sayesinde İran, Bizans, Hindistan, Çin ve Avrupa gibi birçok kültürden etkilenmiş, özellikle astronomi, astroloji, botanik, bahçecilik, tıp ve mimari alanlarında bu etkileşimin izleri belirginleşmiştir. Bahçeler estetik olduğu kadar tıbbi amaçlarla da kullanılmış; Evliya Çelebi ve Kâtip Çelebi gibi isimler bu alanlara dair önemli gözlemler aktarmıştır. Osmanlı düşüncesinde "ilim" kavramı hem entelektüel hem mistik hem de pratik anlamlara sahip geniş bir çerçeveyi kapsar; vahyin en üstün bilgi kaynağı kabul edilmesine karşın gözlem, deney ve duyu temelli bilgi de bilimsel üretimin önemli unsurlarıdır. Osmanlılar farklı kültürlerden aldıkları teknolojileri kendi toplumsal ihtiyaç ve kurumlarına uyarlayarak kullanmış; Avrupa'dan gelen saatler, tıbbi uygulamalar, askeri ve teknik yenilikler ilgiyle takip edilmiş, 19 ve 20. yüzyıldaki modernleşme hareketleriyle bu süreç hız kazanmıştır. Eğitim yapısı da çok katmanlıdır: Medreselerde dinî ilimlerin yanında dil bilgisi, mantık ve matematik gibi alanlarda dersler verilirken; zanaat ve meslek eğitimi usta-çırak ilişkisi içinde bilgi temelli bir süreç olarak yürütülmüş; tıp eğitiminde teorik bilgi kadar hastane ortamında edinilen pratik deneyim de belirleyici olmuştur. Kadınlar aile içinde, camilerdeki ders halkalarında ve 19. yüzyıldan sonra açılan modern okullarda öğrenim görmüş; çıraklık sistemi mesleki bilgiyle birlikte ahlaki terbiyeyi de aktarmıştır. Saray bünyesindeki Enderun, devlet adamı yetiştiren seçkin bir kurumken; haremde kızlara kültürel ve sosyal beceriler kazandırılmıştır. İlim yolculukları, tüccar ve elçilerin hareketliliği, bilgi dolaşımının coğrafyalar arası seyrini güçlendirmiştir. Medrese eğitimi alanlar müderrislikten kadılığa, bürokrasiden müftülüğe uzanan geniş bir kariyer yelpazesine sahip olmuş; 16. yüzyıldan itibaren medreselerde standartlaşma çabaları belirirken, 19. yüzyıl modernleşmesiyle birlikte

rüştiyeler, idadiler, tıbbiye ve harbiye gibi yeni okul tipleri açılmış, geleneksel ve modern eğitim modelleri bir süre yan yana var olmuş fakat yönetsel farklılıklar zaman zaman çatışma oluşturmıştır. Gayrimüslim topluluklar kendi okullarını kurarak eğitim hayatına katkıda bulunmuş; Avrupa'ya öğrenci gönderme uygulaması yeni bilimsel anlayışların Osmanlı'ya taşınmasını kolaylaştırmış; Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim süreci bu birleşimin somut örneklerinden biri olmuştur. Osmanlı'da bilgi aktarımı toplumsal hafızanın sürdürülmesi ve düzenin sağlanması açısından temel bir araçtır; okuryazarlık yalnızca metin okumayı değil, ezberi, sözlü aktarımı ve görsel unsurlarla öğrenmeyi de içerir. Kitap kültürü seçkinler arasında prestij sayılırken, hat sanatı yazının hem estetik hem entelektüel değerini yükseltmiştir. Matbaanın geç kabul görmesi kültürel alışkanlıklar ve dinî kaygılarla ilişkilidir; İbrahim Müteferrika'nın çabaları sürecin dönüm noktası olmuştur. Minyatür, harita ve teknik çizimler görsel okuryazarlığın gelişmesini sağlayarak bilgi aktarımını kolaylaştırmış; çeviri faaliyetleri ve dragomanların çalışmaları Osmanlı entelektüel dünyasını uluslararası bir etkileşim alanına dönüştürmüştür. Himaye sistemi bilimsel ve sanatsal üretimin temel destekleyici unsuru olmuş; vakıflar bilimsel kurumların finansmanında belirleyici rol oynamıştır. 19. yüzyılda modernleşme projeleri, demir yolu, telegraf, karantina ve sağlık altyapısı gibi uygulamalarla devlet aygıtını güçlendirmiştir. Geleneksel yapılarla iç içe ilerleyen bu yenilikler Osmanlı bilim dünyasında keskin kopuşlardan çok süreklilik ve dönüşümün bir arada yürüdüğünü göstermiştir.

Sonuç

Sonuç olarak Shefer-Mossensohn'un çalışması, Osmanlı bilim dünyasının tek yönlü ve durağan değil; farklı aktörlerin, kurumların ve kültürel etkileşimlerin şekillendirdiği canlı ve çok katmanlı bir yapı olduğunu gösterir. Bu yaklaşım, Osmanlı'yı bilim tarihinin pasif bir parçası olmaktan çıkarıp, bilgi üretimini kendi ihtiyaçları doğrultusunda uyarlayan ve dönüştüren aktif bir merkez olarak konumlandırır. Böylece Osmanlı bilim tarihinin süreklilik ve değişimin bir arada yürüdüğü özgün bir deneyim sunduğu ortaya konur.

Yenileme Bilinci

Kitabın ilk bölümü doğru ve yanlış arasındaki farkı ortaya koymaya yardımcı olacak estetik duyarlılığı gün yüzüne çıkartacak fikri çabanın ürünüdür. Yazara göre Yenileme Bilinci, sanatsal ve çoğulcu bakış açısıyla mümkündür. Kültürel değerlerin yeniden sanatsal ve geniş bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiğine inanan Eroğlu, mevcut kültürün bugünün insan ilişkileri karşısında yorgun düştüğü ve temel değerlerin gerçeklik karşısında soyutlandığı kanaatindedir. Ona göre, kendi kültürümüz üzerine düşünemeyiş, onun değerleri üzerine yorumdan kaçış ve yorum olanaklarını gözden uzak tutuş; bütünüyle tek yönlü ve tek boyutlu bir kafa yapısından, kültürel ilişkiler için gerekli olan çoğulcu bakışa erişememiş olmaktan ileri gelir (s.15). Kültür verileri ve değerlerinin yetkin bir kavrayışla algılanabilmesi için sağlıklı bir kültür ortamına ihtiyaç vardır. Bu ortam hâli hazırda toplumlar arası aktarımlarda da işlevsel bir hususiyete sahiptir. Hatta Eroğlu, imparatorluk bakiyesi Anadolu Türk aklını fikri açlığı karşılayan organizmanın bir parçası olarak görür. İster geçmişte olsun ister çağımızda gelişsin, kültür verileri ve değerlerinin yetkin kavrayışla algılanabilmesi ve çıkarılacak yorumların öteki toplumsal etkinliklere “besi” olabilmesi ancak sağlıklı bir kültür ortamının varlığı ile mümkündür (s.18). İşte tam burada Eroğlu için mekânın ne denli önemli olduğuna işaret etmek gerekir. Ona göre mekân emin olunacak yerdir. Güvenli bir ortam, yaşanabilecek ilişki kopukluğunun önüne geçmenin yanı sıra düşüncelerin hür bir biçimde ifadesine imkân verirken fikri gelişimi destekler. Dolayısıyla, her insanın öylesine emin bir çevreye ihtiyacı ve eğilimi vardır (s.20).

Eroğlu, yenileme bilincine erişebilmek için gerekli olan bakış açısına ve yaşam alanına ait düşüncelerini sıraladıktan sonra kimlik arayışına yönelmiştir. Kimlik arama çabasının edebi literatür üzerindeki tesiri üzerinde dururken öncelikle “Batılılaşma-Çağdaşlaşma” terimleri arasındaki farklılığa değinmiştir. Onun için “Çağdaşlaşma” kastedilen anlam çerçevesi içinde daha yumuşak ve daha işlevsel bir konumda yer almaktadır. Özellikle Ben’le olan ilişki bağlamında değerlendirmeye giderken Batılı gibi olma çabasının yok edici; çağdaşlaşmaya dönük aktivitelerin ise inşa edici hususiyeti üzerinde durur. Çağdaşlaşma olgusu toplumların geleneksel yapılanma biçimlerinin çözülmesine yol açarak yeniden örgütlenme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (s.22). Batılılaşmanın tesirinde olan Ben’den yola çıkarak “orijinal” sözcüğünün kökenine inen Eroğlu, orijinal olmanın başkası olmamak ile kişiliğinde fark barındırmak anlamalarından içermesi bağlamında Arapça’daki zıt anlamlarıyla da anılagelen “Mevla, haram, ğabir” sözcüklerini hatırlatırken Batılılaşmanın orijine olan etkisini gözden uzak tutmamak gerekliliğini dillendirir: “Kimliğin belirsizliğe büründüğü günümüzde düşünen her kafa yine o sözcüğün birbirine karşıt iki anlamı ile de ‘orijinal olmak’ zorunda (s.29). Dolayısıyla yenileme bilincinin temelinde, zihni anlama ve anlamlandırma çabasının bir kültürü oluşturan insanların öteki kültür unsurlarıyla karşıtık yönüyle ilişkisi vardır demek doğru bir çıkarım olacaktır. Eroğlu’na göre her değer, her ifade biçimi, her ifade ögesi, hayat içinde bir yatak bulduğu zaman yerleşir. Uyumu oranında yaşama üslubunun bir ögesi hâline gelir. Bu ögeye gereğinden fazla maruz kalmak ya da bu ögenin alışkanlık olarak yerleşiklik kazanması yenilenmeye büyük sekte vurur. Dolayısıyla belirgin yapaylık orijinal olanı gölgeler. Alışkanlıklar değeri donuklaştırır; hazzdan çok mecburiyet hissine sürükler. Nitekim yenileme bilincini, bireyi hayati alışkanlıklar toplamından ibaret görmeyen muhayyilenin ürünü kabul etmek gerekecektir. Zira birey, kendisini çevreleyen alışkanlıklarla her yakın temasında duygu ve düşünce dünyasını etkileyen unsurlarla hemhal olur. Farklı kültür öğeleri ile yüz yüze geldiğinde edilgen olmayacaktır (s.44). Ancak mevcut kültüre ait unsurların zaman içerisinde kurumsallaşmış sağlam belgeler barındırdığının da farkında olan Eroğlu, geniş ve sanatsal görüş ile kültürel varlığın yeniden yorumlanabileceği kanısındadır. Zira her nesil, bugünden geriye bakıldığında kendi yorumunu kültürel değişim ögesi olarak güncel dahil etmiştir. Tanzimat döneminde başlayıp gelişen “hor görme”, hatta “nefret” söyleminin zaman içerisinde terkedilip yerini başka duygulara bırakması bu husus özelinde aktarılabilecek önemli bir örnektir.

Türk aydınının değişim ve dönüşüm karşısındaki tavrını irdeleyen Eroğlu, onları karşı çıkışlar üzerinden Batı’nın entelektüel camiası ile karşılaştırmış, ortaya çıkan farkı gelenek ve devlet yapısı ile irti-

batlandırmıştır. Ona göre Avrupa’da aydınların doğuşunda görülen entelektüel yaklaşıma dayalı tepki göz önüne alınırsa, karşı çıkışlar arasındaki farkın esaslı bir fark olduğunu görmek güç değildir. Aydınların yönetimle ilişkileri ne olursa olsun oluşturdıkları entelektüel gelenek daima bariz ve bir hâlde olmuş, beri yanda ise aydınların devlet ile karşılıklı ilişkileri hemen her şeyin belirleyicisi olarak inışli çıkışlı sürüp gitmiştir (s.63). Türkiye’de yansıyan aydın muhalefetinin genel olarak entelektüel verimliliğin siyasi yapılanma dışında bir varlık oluşturmamasından çok pragmatik yaklaşımın bir sonucu olarak görür ve onların ehlileştirilmiş olduğunu düşünür. Aynı zamanda bu durum Türk akademisi için de geçerlidir. Çağdaş bilim denince sıradan insanın aklına gelen konularda konuşan bir kişi sonuna kadar bilimsel olduğunu iddia edebiliyor ve yaklaşım tarzı ne kadar dogmatik olursa olsun bu kişi, kendisinin bilimsel bir yöntemi tutturduğuna karşı çıktıklarının da bilim dışı kaldığına inanabiliyor (s.67). Bu noktada inanma ve düşünme bağlamında ortaya çıkan tartışmalara da değinen Eroğlu, esasen bu iki kavramın yan yana getirilmemesine dönük yoğun bir propaganda yapıldığına işaret etmektedir. Onun modernizm eleştirisini propaganda sahiplerine yönelttiğini söylemek yanlış olmasa gerek, çünkü modernizmin yayıldığı çevrede kuvvetli olanın ötekini bastırmasından ibaret gibi görünen durum, sadece sıradan insanın değil düşünen kafanın bile inanan insanın düşünme biçimlerine ve ifade etme tarzlarına yabancı kalmasına sebebiyet vermiştir. Zira Eroğlu’na göre inanan insanın düşünme biçimi, örneği Batı dünyasında aranmayacak olan ve modern dünyada tanımı yapılmamış, kristalize edilmemiş bir düşünme biçimidir (s.71). Dolayısıyla düşünüş biçiminin öncelikle yabancılaşma olgusunun temeli olduğunu ifade etmek modernizm eleştirinin en önemli argümanıdır. Burada yine toplumun önünde olan aydınları örneklem olarak kabul edecek olursak onların nezdinde yabancılaşmanın otorite ile kurdukları ittifaktan beslendiği ve böylelikle özgür iradeyle hareket edilemediği ifade edilmektedir. Görünen o ki; bu tür birlikte oluşlar çalışma alanlarındaki müştereklikten çok otoriteye destek vermek gerektiğinde uygulamaya konulmakta; bu da bağımsız aydınların çalışmalarından doğan bir etki değildir (s.81). Eroğlu, kültürsüzleşme sürecinin yaşama üslubunun değişmesiyle başladığını düşünür. Yaşama biçimini oluşturan öğeler üzerinde durulduğunda hem mevcut yaşam gelişecek hem de bu yaşama üslubunu zinde tutan enerji canlı kalacaktır. Ne var ki elde olan öğeler üzerinde titreme, yenileme bilincinin, sürekli ayıklamanın eşliğinde olmayıp sadece bir korkuyu ve sadece bir kaçınmayı davet eden bir davranış niteliğinde kalırsa ona göre bunun gerisinde kalan zihniyetin de küllenmesi kaçınılmazdır.

Yenileme Bilinci’nin ikinci bölümü duygu aralıklarını barındırır. Öncelikle “Şikâyet” (S.86-90) mevzusunda giren Eroğlu, temel kavramlara yönelmenin ve bu kavramlar ile güncel meseleleri ilişkilendirmenin şikâyeti azaltacağını düşünmektedir. Bu bağlamda ilk başta fikri alanda “Tasarruf” (91-96) edilmesi gerektiğine inanır. Ona göre tasarruf, mutasarrıflığın ölçüleri içinde gerçekleşmelidir. Kitaplardan kitaplara, konulardan da konulara taşınarak medeniyetin özünü ve canlılığını muhafaza etmek bu ölçülerle mündemiçtir. Aynı zamanda insanın çocukluğundan itibaren yüklendiği masumiyetinin muhafazası için de sözü olan Eroğlu, bu sorumluluğun ancak “Hak ile meşguliyet” ile sağlanabileceği kanısındadır. Onun için “Masumluğu Savunmak” (s.97-104) yenileme bilincinin esası mesabesindedir. Adalet, hiçbir ayırım gözetmeksizin her insan için aynı ölçülerle tezahür etmelidir ki masumiyet korunabilsin. Dolayısıyla bu noktada hizipçiliğin bu mekanizmayı bozduğuna, masumiyeti lekelediğine değinmektedir. Eroğlu’na göre “Hizipçilik” (s.105-109) toplum içinde tutunmak için toplumun bilgi ve birikimiyle ters orantıyla ilerlemeyi arzular. Hile ve karşı tarafı suçlamakla ayakta durmak isterken yenilenmenin önünde büyük bir set oluşturur. Zira yeni ve olumlu olan daima şüpheyi karşılanacaktır. İlişkilerin şüphe ve desise üzerine inşa edilmesi en çok dostlukların ya sorgulanmasına ya da hiç başlamamasına sebebiyet verecektir. Yazarın bu bölümde değindiği son husus ise “Dostluk Üzerine” (s.110-113) inşa ettiği düşüncelerinden ibarettir. Eroğlu dostluğu birlikte bütünleşmek ve karşıdakiyle özdeşlik kurmak yönüyle tanımlar ve bu durumu şu şekilde somutlaştırır: Bütünleşme aynı pınardan su içmeyi, özdeşlik ise statü farkı gözetmemeyi gerektirir.

Sonuç olarak *Yenileme Bilinci*, okuru yalnızca kültürel bir muhasebeye değil, aynı zamanda bireysel bir yüzleşmeye davet eden bir metin olarak belirginleşir. Eroğlu’nun vurguladığı yenilenme, kökten kopuşlarla değil; güvenli mekânlar, çoğulcu bakışlar ve sahici ilişkiler içinde gerçekleşen sürekli bir yeniden yorumlama sürecidir. Kimlik arayışından aydın tavrına, alışkanlıklardan dostluğa kadar uzanan bu düşünce hattı, yenilenmenin ancak masumiyet, adalet ve samimiyetle mümkün olabileceğini gösterir. Böylece kitap, modern dünyanın hız ve dayatmaları karşısında kültürü donmuş bir miras olarak değil, her neslin sorumluluk alarak canlı tuttuğu bir imkân alanı olarak okumayı önerir. Yenileme Bilinci de tam bu noktada, bireyi edilgen bir taşıyıcı olmaktan çıkarıp anlam üreten, düşünen ve ilişki kuran bir özne hâline getiren temel bir farkındalık olarak karşımıza çıkar.

Melike Nursena Öz

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Uzakta Büyümek: Work and Travel Yolculuğum

Work and Travel benim için yalnızca bir yaz programı değil, hayatımın akışını değiştiren özel bir deneyimdi. Hem kendimi hem de dünyayı yeniden keşfettiğim, büyürken aynı anda uzaklaştığım ama aslında kendime daha çok yaklaştığım bir yolculuktu. Bu program sayesinde konfor alanımdan çıkıp kendi ayaklarımın üzerinde durmayı, sorumluluk almayı ve yabancı bir ülkede sıfırdan bir düzen kurmayı öğrendim. Başta büyük korkularım vardı; “Başaramazsam ne olur?” sorusu aklımdan hiç çıkmıyordu. Ama zamanla süreç bana güvenmeyi, ilerlemeyi ve her zorluğun mutlaka bir dönüşüm taşıdığını öğretti.

Amerika'ya ilk vardığım gün, uzun bir süre bunun gerçek olduğuna inanamadım. Kendi ülkemde bile çalışmak zorken, dilini tam anlamıyla konuşabildiğimi sandığım insanlarla baş başa kalmak ilk başlarda oldukça garipti. Günlük İngilizceye alışmak zaman aldı ama karşılaştığım iyi insanlar sayesinde bu süreç daha kolay hâle geldi. Özellikle ilk iş yerimdeki müdürlerim sabırlı ve öğreticiydi. Günlük hayatın, yemeklerin ve sosyal ilişkilerin bizden ne kadar farklı olduğunu gördükçe kültürel çeşitliliğin aslında insanı ne kadar özgürleştirdiğini fark ettim. Bizim alışık olduğumuz samimiyet ve derin sohbetler yerine orada daha çok yüzeysel, küçük konuşmalar hâkimdi. İlk başta bu mesafeyi soğukluk olarak yorumlamış olsam da zamanla bunun insanların kendi alanlarına duyduğu saygının bir parçası olduğunu gördüm.

Programdaki öğrencilerin en büyük zorluklarından biri de para kazanma çabasıdır. Ben de aynı süreçten geçtim ve ikinci, hatta üçüncü bir iş buldum. İlk bir ay ikinci işimi, ikinci ay da üçüncüyü bulunca oldukça yoğun ama bir o kadar da verimli bir düzen kurdum. Haftada beş gün ilk işimde, izin günlerimde ikinci işimde ve diğer günlerin akşamlarında üçüncü işimde çalışıyordum. Uykuya ayıracak pek vaktim yoktu ama enerjim ve motivasyonum her zamankinden fazlaydı. Çünkü çok sevdiğim arkadaşlarımla birlikte çalışıyor, iş çıkışlarında kısıtlı vaktimizi aday gezerek ya da okyanusu izleyerek değerlendiriyorduk. Farklı milletlerden insanlarla kurduğumuz dostluklar hem İngilizceyi geliştirdi hem de dünyaya bakış açımı bambaşka bir noktaya taşıdı. Türk, Kazak, İspanyol, Çinli ve Taylandlı arka-

daşlarımızla birbirimize kültürlerimizi tanıttık; ben onlara Türk kahvesi ve lokum götürdüm, onlar da kendi kültürlerinden tatlar sundular.

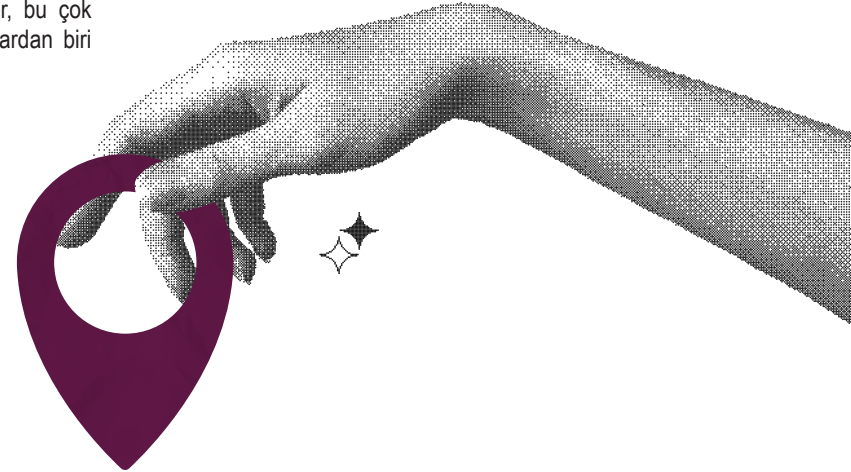
Bu yolculukta beni en derinden etkileyen kişi ise ikinci iş yerimde tanıştığım JoJo'ydu. Yaşına ve zorluklarına rağmen enerjisiyle mutfakta herkesi güldüren, hayatı denizlerde geçmiş biriydi. İlk günümde bile beni rahatlatmış, işin her adımında yardımcı olmuştu. Bana sürekli teknelerdeki maceralarını anlatır, mutfaka neşe katardı. Bir gün bir arkadaşım JoJo'nun ağır bir hastalıkla mücadele ettiğini söylediğinde büyük bir şaşkınlık yaşadım. Çünkü o hiçbir zaman üzüntüsünü belli etmez, her şeye rağmen güçlü dururdu. Bunu öğrendikten sonra onunla geçirdiğim her anın kıymetini daha fazla anladım. Ona veda ederken yaptığım küçük yengeç tablosunu hediye ettim; koleksiyonuna eklerken yüzündeki mutluluk ifadesi benim için unutulmazdı.

Programın sonunda bulunduğum yerden ayrılırken derin bir hüznü hissettim. Sanki dört ay yaşadığım yer değil de gerçek yuvam orasıymış gibi hissettim. Türk arkadaşlarımla Türkiye'de tekrar görüşebileceğimi biliyordum ama diğer dostlarımla bir daha ne zaman karşılaşacağımı bilmemek içimi burktı. Bu yüzden herkesin kendi dilinde yazdığı bir anı defteri oluşturdum; farklı ülkelerden insanların bıraktığı cümleler, bu çok kültürlü dünyanın bana bıraktığı en değerli hatıralardan biri oldu.

Travel kısmında ise Amerika'nın birçok eyaletini gezme fırsatı buldum. Dizilerde ve filmlerde gördüğüm yerlerin gerçekten var olduğunu görmek heyecan vericiydi. Miami'de herkesin İspanyolca konuşması şaşırtıcıydı. Las Vegas'ın devasa binaları ve ışıkları büyüleyiciydi. Los Angeles ise sokaklardaki evsiz insan sayısıyla beni hem şaşırttı hem de düşündürdü. San Francisco'da Alcatraz Adası'nın tarihini hissetmek çok etkileyiciydi. New York ise tam anlamıyla hayran bıraktı; gökdelenlerin tepesinden aşağıya bakarken her şeyin küçük görünmesi insana hayatı sorgulatan bir his veriyor.

Aylarca biriktirdiğim anılarla ve hediyelerle Türkiye'ye döndüğümde herkesin Türkçe konuştuğunu duymak beni garip şekilde mutlu etti. Ezan sesi ise gerçekten döndüğümü fark ettiğim andı. Kendi ülkemde turist gibi hissetsem de içimde derin bir aidiyet duygusu vardı.

Bugün geriye dönüp baktığımda tüm korkularıma rağmen bu programa katıldığım için kendimle gurur duyuyorum. Work and Travel, bana hayatı sevmeyi, zorluklarla tek başıma baş etmeyi ve farklı dünyalardan insanlarla bağ kurmayı öğretti. Artık aynı hayatıma, daha farklı bir ben olarak devam ediyorum; elimde ise ömür boyu saklayacağım anılarım var.

Sözün Hafızası

Doğan Büyük Türkçe Sözlük ve Kültürel Devamlılığın İzinde

Dil, bir milletin hafızasıdır; o hafıza zayıfladığında ise kültürel köklerle olan bağ zayıflar. Merhum D. Mehmet Doğan, Türkiye Yazarlar Birliği'nin kurucu başkanı ve usta bir mütefekkir olarak, ömrünü işte bu baği güçlendirmeye adanmıştı. Onun yarım asırlık emeğinin mahsulü olan Doğan Büyük Türkçe Sözlük, sadece kelimelerin anlamlarını veren bir başvuru kaynağı değil, aynı zamanda medeniyetimizin sözlü ve yazılı serüveni-ne açılan bir kapıdır.

Köklü Bir Geleneğin Devamı

1981'den bu yana yedi kez genişletilen ve 26. baskısına ulaşan bu dev eser, 8. genişletilmiş yayınıyla kütüphanelerimizdeki yerini taçlandırıyor. 2552 sayfayı aşan hacmiyle artık iki ciltlik bir set olarak okuyucuyla buluşan sözlük, hem modern Türkçenin inceliklerini hem de mazinin "eski yazı"sını aynı satırlarda buluşturuyor.

Neden "Osmanlıca Yazılışlı" Bir Sözlük?

Bu baskının en çarpıcı yeniliği, kelimelerin Osmanlıca (eski harfli) yazılışlarına yer vermesidir. Ancak bu, sadece klasik metinlerle sınırlı bir özellik değil. Sözlük; Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yanı sıra, Türkçenin öz kelimelerini, Batı dillerinden geçenleri ve hatta güncel kavramları da kapsayan, bütüncül bir Osmanlıca imlâ kılavuzu sunuyor.

Bu yaklaşım, neden önemli? Bu yaklaşımı şöyle açıklayabiliriz:

Kültürel Süreklilik: Yazılı kültürümüzle bağımızı koparan "alfabe kopukluğunu" tamir eder.

Geniş Bir Coğrafya: Türk dünyasının pek çok bölgesinde hâlâ kullanılan eski yazıya aşina olanlar için vazgeçilmez bir müracaat kaynağıdır.

İlmî Bir Çözüm: Arapça ve Farsça kelimelerdeki imlâ sorununu aşmakla kalmaz, Türkçeye mahsus kelimelerin nasıl yazılması gerektiğine dair standart bir rehber oluşturur.

1135 Şahit: Bir Sözlükten Ötesi

Doğan Büyük Türkçe Sözlük, kelimelerin anlamlarını sadece tarif etmiyor; onları tarihin ve edebiyatın şahitleriyle ete kemiğe büründürüyor. Yusuf Has Hacıb'den Hoca Ahmed Yesevî'ye, Yûnus Emre'den Necip Fâzıl'a, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Cemil Meriç'e kadar 1135 şair, yazar ve mütefekkirin metinlerinden alınan örneklerle, bir "güldeste" zenginliğine ulaşıyor. "Bu sözlük, sadece bir kelime listesi değil; edebiyat ve fikir silsilemizin görünürleştiği bir kültür haritasıdır."

Kimler İçin?

130 bine yaklaşan söz varlığıyla; Dilin inceliklerini keşfetmek isteyen edebiyat meraklıları için, akademik çalışma yapan araştırmacılar için, kültürel sürekliliği önemseyen ve kendi köklerine dokunmak isteyen her okur için, Doğan Büyük Türkçe Sözlük (2 Cilt Takım), çalışma masasının baş köşesinde bulunması gereken, nesilden nesile aktarılacak bir hazinedir.

Sözlüğü "şişirmek" için yapay kelimeler türetmek yerine, yaşayan ve yaşatılması gereken dilin hakikatinin peşine düşen bu eser, Türkçenin hem dününe hem de yarınına bir şerh düşüyor.

Merhum D. Mehmet Doğan, ömrünü adadığı ve ilk baskısı 1981 yılında yayımlanan Doğan Büyük Türkçe Sözlük hakkında pek çok röportajında eserin çıkış noktasını ve felsefesini şu temel başlıklarla özetlemiştir:

1. "Bir Lügat Bulamadım" Serzenişi

Doğan, sözlüğü hazırlamaya başlamasındaki asıl sebebin kişisel bir ihtiyaç olduğunu sıkça dile getirmiştir. Bir röportajında, "Okuduğum kitaplarda rastladığım kelimelerin karşılığını bulabileceğim, tatmin edici bir sözlük yoktu" diyerek mevcut sözlüklerin (özellikle o dönemdeki TDK sözlüklerinin) kelime hazinesini ideolojik sebeplerle daralttığını savunmuştur. Kendi deyimiyle, "kendi kullanacağı bir sözlük" yapma amacıyla yola çıkmıştır.

2. İdeolojik Daralmaya Karşı "Yaşayan Türkçe"

Doğan, dönemin "uydurmacılık" akımına ve dil devrimi sonrası kelime tasfiyesine sert eleştiriler getirmiştir.

3. "Devlet Sözlük Yazar mı?" Eleştirisi

Aynı isimli meşhur bir eseri de bulunan Doğan, devlet eliyle hazırlanan sözlüklerin dili dondurduğunu ve toplumu belli bir kalıba sokmaya çalıştığını söylemiştir. Kendi sözlüğünü bu "resmî sözlükçülük" anlayışına bir alternatif, bir "sivil müdahale" olarak görmüştür.

4. Süreklilik ve Emek

Sözlüğün her yeni baskısında genişletilmesiyle ilgili olarak, "Bu işe bir kazanç sağlamak için girmedim, bir boşluğu doldurmaya çalıştım" demiştir. 1981'den vefatına kadar geçen 40 yılı aşkın sürede sözlüğü sürekli güncellemiş, son baskılarında kelimelerin Osmanlıca yazılışlarını da ekleyerek dilin tarihsel sürekliliğini vurgulamıştır.

GAZETECİLİĞİN DİLİNE KURUMSAL BİR BAKIŞ

Gazeteciliğin dili sadece bir anlatım ve aktarım biçimi değildir; aynı zamanda bir sorumluluk, bir yöntem ve bir kamu hizmeti anlayışıdır. En azından Liberal Basın Kuramı'nın iddiası budur. Bunun yanında “Yorum yapılınsın mı yapılmasın mı?”, “Köşe yazısında yorum olur, haberde yorum olmaz.” gibi tartışmalar da yıllardır sürmektedir. Ne var ki her haber metninin olayları belli bir çerçeveden verdiğini; en azından gerçekliğin bir kısmını görünür kılarırken bir kısmını geri plana ittiğini biliyoruz. Yine de yıllar içinde oturan bazı somut yöntem ve şablonlar, bu dili şekillendirmede ve metni disipline etmede faydalı olmaktadır. Bunlardan biri, haber dilinin omurgası kabul edilen 5N1K kuralıdır:

- Ne oldu? (olayın kendisi)
- Nerede oldu? (mekân)
- Ne zaman oldu? (zaman)
- Nasıl oldu? (süreç/işleyiş)
- Neden oldu? (doğrulanabilen nedenler; iddia ise “iddia” olarak)
- Kim? (aktörler/kurumlar; doğru isimlendirme)

Bu yapıyı konumlandırmak bile şablon adına bir çatı kurgular; temel bilgilerin eksiksiz verilmesini sağlayarak haberi daha detaylenebilir ve hesap verebilir hâle getirir. Bu anlamda 5N1K, çerçevelemeyi tamamen ortadan kaldırmasa da, metni keyfiliğten uzaklaştırır ve kısmen “tarafsızlaştırıcı” bir işlev görür. Ancak öte yandan özellikle “nasıl” ve “neden” soruları, yukarıda bahsettiğimiz çerçeveleme meselesini kaçınılmaz biçimde gündeme getirir. Çünkü bu alanlar yoruma en açık kısımlardır: Süreci anlatırken hangi ayrıntıları seçtiğimiz, “neden”i açıklarken hangi ilişkiyi kurduğumuz metnin yönünü belirleyebilir.

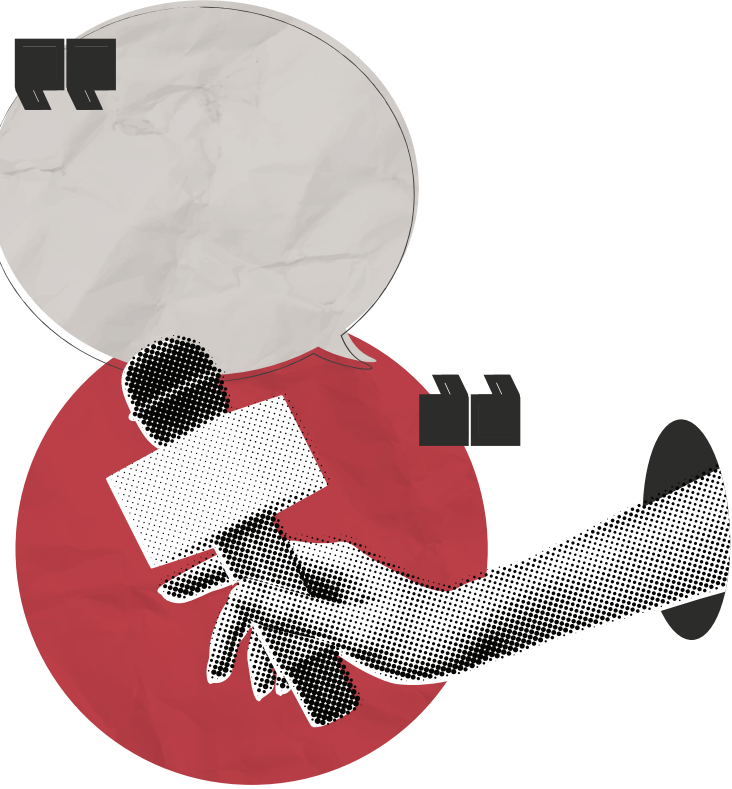
Bu noktada bazı “reçetelerimiz” bulunur. Öncelikle gazetecilik bir bağlam içinde yapılmalıdır. Bağlam içinde gazetecilik dediğimiz şey, bir eylemi yalnızca o eylem üzerinden değerlendirmek değil; onu tarihsel arka planı, aktörlerin konumu ve sürecin gelişimi açısından da ele alabilmektir. İkinci olarak, haber metni çıkarımlarını mutlaklaştırmak yerine kaynaklarını görünür kılmalıdır: “X’e göre bunun nedeni şu”, “Y’ye göre bunun anlamı bu” gibi atıflar, okura bilginin kökenini gösterir; iddia ile kanıt birbirinden ayırmaya yardımcı olur. Üçüncü olarak, haber dilinde yorum çoğu zaman doğrudan “yorum” diye yazılmaz; kelime seçimleriyle örtük biçimde sızar. Örneğin “skandal”, “rezalet”, “büyük başarı” gibi yargı yüklü sıfatlar, haberde

fark edilmeden yönlendirici bir etki üretebilir. Bu nedenle dilin yargı üretmek yerine olguyu kurmaya çalışması önemlidir.

Öte yandan “tam objektiflik” iddiası pratikte işlevsel değildir; çünkü gazeteci sürekli seçim yapar: hangi bilgi öne çıkacak, hangi alıntı verilecek, başlık nasıl atılacak, hangi kelime tercih edilecek... Bu yüzden güncel yaklaşım, objektifliği tek başına bir iddia olarak değil, daha çok yönetsel bir çerçeve olarak ele alır. Bu bağlamda objektiflik, “duygusuz” ya da “yorumsuz” bir dil değil; doğrulama ve şeffaflıktır. Üç boyutta özetlenebilir:

- Doğrulama: Bilgi teyit edilir; spekülasyon bilgi gibi sunulmaz.
- Adillik: Taraflar çarpıtılmadan temsil edilir; bağlam saklanmaz.
- Şeffaflık: Kaynak, yöntem, belirsizlik ve sınırlılıklar okura açık edilir.

Sonuç olarak gazetecilik dilinde mesele, “yorum yapılınsın mı yapılmasın mı” ikilemine sıkışmaktan çok, haberin hangi bilgiye dayanarak oluşturulduğunun okura dürüstçe gösterilebilmesidir. Yorumun varlığı tek başına sorun değildir; sorun, yorumun haberin içine görünmez biçimde yerleşmesi ve okura “bilgi” gibi sunulmasıdır. 5N1K gibi şablonlar haberi disipline eder; bağlam içinde gazetecilik yapma, kaynak gösterme ve iddia–kanıt ayrımı ise haberi güvenilir kılar. Bu nedenle gazetecilik dili, “mutlak tarafsızlık” iddiasından ziyade doğrulanabilirlik, adillik ve şeffaflık üzerinden güçlenir. Okurun güveni de tam olarak burada oluşur: Haberin yalnızca “ne dediği”nde değil, nasıl oluşturulduğunda ve hesap verebilirliğindedir.

Dil Öğrenme Sürecinde Mobil Uygulamaların Kullanımı: DUOLINGO

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak yabancı dil öğrenme sürecinde pek çok mobil uygulamanın kullanımı giderek yaygınlaşmıştır. Özellikle akıllı cihazların gündelik hayatın bir parçası hâline gelmesiyle beraber dil öğrenme süreçleri sınıf ortamının dışına çıkmış ve bireyler, istedikleri zamanda ve yerde dil öğrenebilme imkanına kavuşmuştur. Böylece günümüzde mobil uygulamalar dil öğretiminde alternatif ve destekleyici araçlar olarak öne çıkmıştır. Özellikle bilgisayar ve diğer dijital platformlar aracılığıyla oynanan dijital oyunlar, sanal ortamda sunduğu etkileşim deneyimi ile kullanıcıları cezbetmektedir. Bu bağlamda dijital dil öğrenme uygulamaları arasında en yaygın olanlardan biri oyunlaştırma temelli öğrenme yaklaşımını benimseyen Duolingo'dur. Bu çalışmada Duolingo'nun dil öğrenme sürecindeki kullanıcı kazanımları değerlendirilecektir.

DUOLINGO

Çalışma boyunca söz konusu edilen Duolingo uygulaması, dil öğretiminde kullanılabilirliğinin tespiti için belirli değerlendirme kriterleri doğrultusunda ele alınmıştır. Bu kriterler belirlenirken dil öğrenme süreçleri ve dil öğreniminin unsurları dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda Duolingo uygulaması, aşağıdaki ölçütlere göre incelenmiştir:

- Öğrenenlere pratik yapma imkânı sunma
- Öğrenme sürecine geri bildirim verebilme
- Materyal ve etkinliklerin çeşitliliği
- Kullanıcı dostu ara yüz
- Dört temel dil becerisini geliştirme
- Seviyeye uygunluk
- Kelime öğretimi

Duolingo, 2011 yılında Luis von Ahn ve Severin Hacker tarafından kurulmuş dünya çapında bir dil öğrenme uygulamasıdır. Kullanıcılarına İspanyolca, Fransızca, Almanca ve Japonca dâhil olmak üzere 41 dilde 106 kurs imkanı sağlayan uygulamada aralıklı tekrarlarla kelime bilgisi, gramer ve telaffuz alıştırmaları yapılabilmektedir (Wikipedia, 30.12.2025, 13.10) . Yapay zekâ ve veri analizi teknolojilerinden de kapsamlı bir şekilde yararlanan Duolingo; bu sayede bireysel öğrenme hızının, tekrar ve zorlanılan konuların gözden geçirilmesi için geri bildirim vermektedir (İncemen & Öztürk, 2024, 33) .

Duolingo'nun son yıllarda çok popüler olmasının sebebi oyunlaştırılmış eğitim anlayışıdır. Dijital oyunlar, genellikle grafik, ses ve animasyon kullanımı ile zenginleştirilip çoklu öğrenmeyi destekleyerek bireylerin bilişsel ve sosyal etkileşimlerini artırır. Uygulamanın işleyişi öğrenmeyi karmaşık bir dizi iş olmaktan çıkartıp günlük hedefler, görevler, puanlama sistemi ve seviyelenme sayesinde organize bir eğitim planı biçimine sokmaktadır. Uygulama içerisinde kullanıcıların ilerlemeleri kaydedilmekte ve bunlara geri bildirim verilmektedir.

Duolingo uygulamasının ve sitesinin kullanıcı dostu ara yüzü, öğrenme sürecini destekleyen önemli bir özelliktir. Uygulamanın kullanımı kolaydır; sade ve anlaşılır tasarım, görsel grafikler öğrenmede dikkat dağıtıcı olmaktan uzaktır aksine odaklanmayı kolaylaştırmaktadır. Kullanılan renk paleti ise görsel açıdan dikkat çekici olmakla beraber öğrenme sürecini olumsuz etkileyecek kadar yoğun değildir. Uygulamanın ara yüz tasarımı, kullanıcıların içerikleri rahatça takip edebilmesine ve öğrenme sürecinin akıcı bir şekilde ilerlemesine katkı sağlamaktadır.

Duolingo uygulamasının dikkat çeken özelliklerinden biri de maskotunun kullanıcılarla kurduğu etkileşim ve duygusal bağlıdır. Uygulamanın simgesi hâline gelen Baykuş Duo (Duo the Owl)

öğrenim sürecine eğlenceli bir boyut getirerek süreçte kullanıcıyı motive edip ilerlemeye devam etmesini sağlamaktadır (Şekil 1). Zaman içerisinde Baykuş Duo sadece maskot olmaktan çıkıp insanların sosyal medyada duygusal bağlar kurduğu, onun etrafında mizahi paylaşımlar yaptığı dijital bir fenomen olmuştur. Öyle ki zaman zaman kuşun öldüğü yönünde çıkan haberler bile kullanıcıları yarıda bıraktıkları eğitimlerini tamamlamaya iten güç olmuştur.

Duolingo uygulaması, dört temel dil becerisi açısından materyaller sunmaktadır. Yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik olarak sunduğu çeviri ve cümle oluşturma etkinlikleri ile verilen kelime veya ifadelerden kullanıcıların cümleler oluşturabilmesi ve farklı diller arasında çeviri yapabilmesi hedeflenmektedir (Şekil 2). Bu etkinlikler kullanıcıya dil bilgisi yapılarını kullanma ve pratik yapma imkanı tanımaktadır ancak yazma çalışmaları genellikle kısa cümlelerle sınırlıdır ve metin üretimine odaklı çalışmalar yeterli değildir. Türkçe veya başka bir dil öğrenilirken yazma becerisinin gelişimi açısından başvurulacak ilk kaynak olmasa da Duolingo, temel dil seviyesinde basit yapılarla cümle kurabilmeyi kavramaya yardımcı olabilmektedir.

Duolingo uygulamasının konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik olarak sunduğu telaffuz alıştırmalarıyla kullanıcılar, belirli kelime ve cümleleri sesli olarak tekrar edip sisteme kaydedebilmektedir ve bu kayda sistem tarafından geri bildirim alabilmektedir. Kullanıcıların hedef dilde doğru telaffuz gelişmelerine yardımcı olsa da uygulamanın konuşma becerisi çalışmaları yetersizdir. Konuşma becerisini desteklediği kelime ve cümle düzeyi düşüktür. Kullanılan kelimeler ve cümleler temel ve orta seviye kullanıcıya hitap etmektedir ve konuşma becerisi açısından uygulamanın temel seviyede kullanılması önerilmektedir. Temel seviyede kullanıcılara hedef dilin seslerinin, temel kelime ve cümlelerin telaffuzunu öğretebilir ancak orta ve üst düzey dil kullanıcıları için diyalog kurma becerisi tanımlı değildir. Bu şekilde konuşma becerisi kalıp öğrenmenin ötesine geçemez.

Duolingo uygulamasını dinleme becerisi yönünden incelediğimizde uygulama içerisindeki etkinlikler arasında bir ses dosyasını dinleyerek doğru seçeneği bulma ya da dinlenileni yazıya dökme çalışmaları yaptırılmaktadır (Şekil 3). Bu tür etkinlikler kullanıcıların hedef dilin seslerini tanımasına yardımcı olmaktadır ayrıca farklı telaffuz örneklerinin sunulması, kullanıcıların hedef dilin ses özelliklerine ve hedef dilde kadın erkek konuşmasına aşina olmalarını desteklemektedir. Ancak kullanılan kelime ve cümleler çeşitlilik bakımından yetersizdir. Telaffuz, vurgu ve temel kelimelerin öğreniminde uygulama kullanılabilir ancak ileri düzey dil kullanıcılarının akademik ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalır.

Duolingo uygulamasındaki bazı çalışmalar, kullanıcıların okuma becerilerinin geliştirilmesini de hedeflemektedir. Cümle tamamlama, anlam eşleştirme ve kısa metinler ses dosyasıyla desteklenmiş şekilde sunularak kullanıcıların hem dinleme hem de okuma anlamlandırma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Şekil 4). Bu çalışmalar sayesinde kullanıcılar yeni kelimeler öğrenirken cümle yapısını da bir bütün hâlinde görebilmektedir. Örnekte görüldüğü gibi kısa bir metinle bağlam buldurma çalışmaları da kullanıcıların dilin semantik yönünü kavramaları açısından faydalıdır. Ancak bu çalışmalar da var olan kelime veri tabanıyla sınırlıdır. Ne kadar uzun metin yazılsa da kelime sınırlılığı kullanıcıların bir noktada öğrenmesini değil ezberlemesini sağlayabilir. Cümlelerin yapısı ve kullanılan dil bilgisi yapıları da belirli kelimeler etrafında şekilleneceği için üst düzey dil kullanıcıları için uygulama yetersiz kalacaktır.

Duolingo, son zamanlarda üretken yapay zekâyı kendi bünyesine entegre ederek kullanıcı hatalarında yapay zekâ tabanlı geri bildirimler verip sesli yanıtları değerlendirebilmektedir hatta kullanıcılar için en çok talep edilen özelliği ise chat botta gerçekçi diyaloglarla yazışmadır. Cambly, Open English gibi gerçek insanlarla yüz yüze eş zamanlı sohbetler yaptırarak konuşma ve telaffuz geliştirme odaklı uygulamalarının aksine Duolingo'nun özelliği kullanıcılara bağımsız ve güvenli bir öğrenme ortamı sunmasıdır. Ancak yapay zekâyı entegre etme işi henüz çok yeni olduğu için özellikle diyaloglarda sınırlılıklar ve bağlama uygun olmama durumu söz konusu olabilir.

Sonuç

Çalışma kapsamında Duolingo uygulaması, belirlenen ölçütler açısından değerlendirilmiştir. Kullanıcı dostu ara yüzü sayesinde kullanıcıların dil öğrenme sürecinde onlara motivasyon sağladığı ve süreci sistemli hâle getirdiği de gözlemlenmiştir. Değerlendirme sonucunda uygulamanın dört dil becerisini temel ve orta düzeyde desteklediğini ancak özellikle temel kullanıcı düzeyinde hedef dilde bu becerilere aşinalık oluşturmada başarılı olduğu görülmüştür. Kelime öğretimi açısından temel seviyeden B1 düzeyine kadar kullanılması tavsiye edilmektedir. Uygulama gündelik hayatta karşılaşılan kelime ve ifade kalıplarının öğrenilmesinde etkili olacaktır. İleri düzey dil becerileri için tek başına yeterli olmayacaktır. Son zamanlarda uygulamanın sistemine entegre edilen yapay zekâ botu ise kullanıcıların etkileşimli bir deneyim yaşamalarını sağlayacaktır. Kısacası Duolingo, dil öğretiminde temel ve orta seviyede öğrenimi destekleyip kullanıcıyı motive eden bir mobil uygulamadır.

Dr. Öğr.Üyesi Emine Sökmen Adalı

Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi

Tarihi Binalarımızı Tanıyalım

YAZI DİZİSİ 1

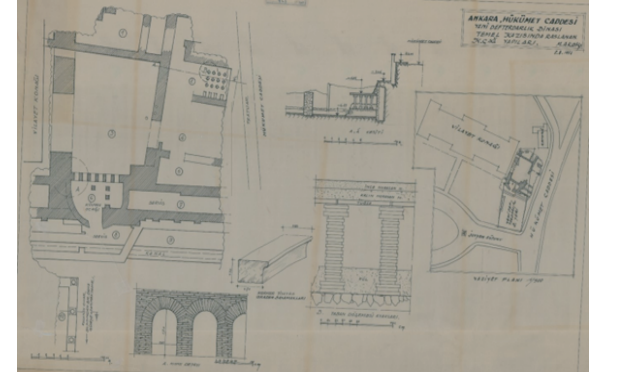
Hükümet Meydanı

Üniversitemizi tanımlayan, kurum kimliğimizi biçimlendiren ve aidiyet duygumuzu güçlendiren en önemli unsurlardan biri, kuşkusuz her gün içinde bulunduğumuz ve temas ettiğimiz tarihî binalardır. Bu yazı dizisi, her biri ayrı bir hafıza, hikâye ve dönemi bünyesinde taşıyan bu yapıları daha yakından tanıtmayı amaçlamaktadır. Dizinin ilk yazısında ise, söz konusu binaların çevrelediği, onların tarihsel ve mekânsal bağlamını kuran Hükümet Meydanı'nı ele alarak başlamak yerinde olacaktır.

Kentleri anlamanın en iyi yollarından biri, onların meydanlarına bakmaktır. Çünkü meydanlar yalnızca birer alan değildir; toplumsal hayatın akışını, yönetim anlayışını, güç ilişkilerini ve zaman içinde değişen şehir kültürünü görünür kılan kamusal sahnelerdir. Meydanlar, mimarlık ile siyasal iradenin keştiği ve bu ilişkinin en açık biçimde izlenebildiği yerlerdir. Yönetsel gücün biçim verdiği bu alanlar, kentlerin adeta kalbi gibidir. Zaman içinde dönüşür, yeni yapılarla genişler, eski işlevlerini değiştirir; ancak çoğu zaman kamusal merkez olma özelliklerini korurlar. Hükümet meydanları, tarih boyunca resmî işlerin görüldüğü yerler olmanın ötesinde, devlet otoritesinin görünür hâle geldiği, kamu düzeninin kurulduğu ve yönetim ile toplum arasındaki temasın biçim kazandığı başlıca mekânlar arasında yer almıştır.

Hükümet Meydanı Genel Görünüm 1930'lar.

Mahmut Akok tarafından yapılan çizim (Valilik Ek binasının inşaatının öncesi).

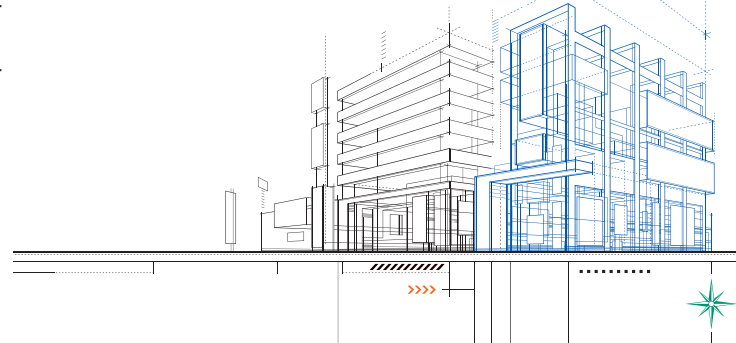
Ankara'daki Hükümet Meydanı tam da böyle bir yerdir. Kentin yönetsel belleğinin düğümlendiği bu alan, Ankara'nın çok katmanlı tarihini en güçlü biçimde yansıtan noktalardan biridir. Bugün üniversitemizin tarihî binalarının çevrelediği bu meydan, geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinin idari merkezi olmasının yanı sıra aynı zamanda çok daha eski bir kamusal kullanım kültürünün devamını gösterir. Burada görülen süreklilik, mekânın yüzyıllar boyunca değişerek yaşamayı sürdürdüğünü kanıtlar.

Aslında Hükümet Meydanı'nın bulunduğu alan, Roma döneminde Galatia Eyaleti'nin başkenti olan Ankyra'nın kamusal alanına tekabül ediyor gibi görünmektedir. Bu nedenle bugün meydan olarak bildiğimiz yerin, antikçağda da bir toplanma ve geçiş alanı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Ankyra'nın agorasının bu çevrede yer aldığı

düşünülmektedir. Kentin anıtsal çeşmesi burada bulunuyordu; kuzey-güney doğrultusunda uzanan ana cadde yine bu alandan geçiyordu. Bugün kampüsümüzün ortasında adeta bir mihenk taşı gibi duran sütun da, Antik Çağ'da kente yapılan bir ziyaretin onurlandırılması amacıyla dikilmiş bir anıttı. Başka bir deyişle, bugün idarî ve tarihî kimliğiyle bildiğimiz bu alan, Roma döneminde de kentin en görünür ve en canlı noktalarından biriydi.

Bu sürekliliği arkeolojik bulgular da desteklemektedir. Rekortluk ile İşbankası binalarının keştiği noktada 1950'lerde yapılan arkeolojik sondaj çalışmaları anıtsal bir çeşme binasına dair kalıntıları haber verirken, Valilik Ek Binası'nın hemen altında ortaya çıkarılan hamam yapısı ile kent meclisine ilişkin oturma sıralarını düşündüren buluntular, meydanın Antik Çağ'daki görünümüne ışık tutmaktadır.

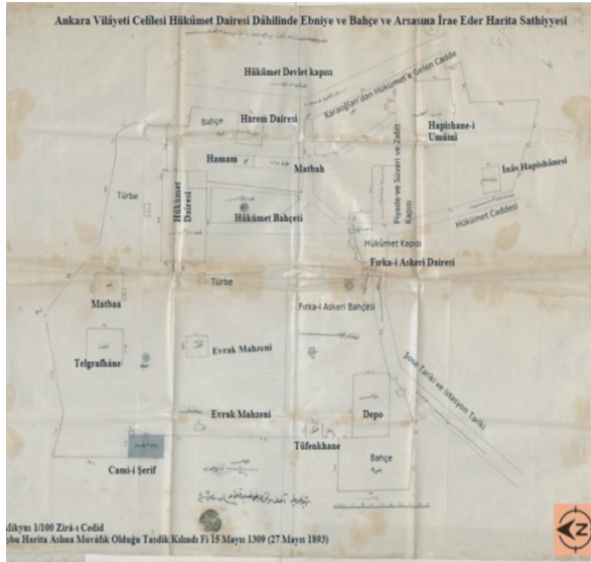
2007 yılında Valilik Binası önünde gerçekleştirilen kazılar ise bu alanın Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan çok katmanlı yapısına da dikkat çekici veriler sunmuştur. Yüzeyin yaklaşık 70 santimetre altında 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başına tarihlenen bir dolgu tabakası kaydedilmiştir. Bunun altında, işlemeli bütün ağızlıkları ile çini ve porselen seramik parçalarının yoğun biçimde gözlendiği 18 ve 19. yüzyıla ait bir başka tabaka açığa çıkarılmıştır. Kazı derinleştikçe, iki farklı yöne uzanan ve birbirini kesen duvarlar ortaya çıkmıştır. Bu duvarların iki evreli olduğu ve genel olarak Osmanlı döneminde, yaklaşık 15 ile 17. yüzyıllar arasına tarihlendirilebileceği anlaşılmıştır. Aynı mimari tabakayla ilişkili bir tandır-ocak yapısının kazı alanının köşesinde saptanmış olması, gündelik hayatın da burada iz bırakmış olduğunu göstermektedir. Özellikle Osmanlı dönemine ait, su tahliye sistemiyle ilişkili atık su kanalı, ev ölçeğindeki düzenlemeyi göstermesi bakımından kayda değerdir. En alt seviyede Roma dönemi mimari parçaları ile cadde döşemesine ait andezit bloklara ulaşılmıştır ve böylece kentin ana caddesinin Valilik binasının altından geçtiğini ortaya koymuştur.

Kazi çalışmaları ile açığa çıkarılmış Osmanlı Dönemi ev yapısından su tahliyesi ve duvar doğrultuları

Meydanın geç Osmanlı dönemindeki görünümünü anlamamızı sağlayan en önemli belgelerden biri ise 1893 tarihli plandır. Bu plan, Hükümet Meydanı'nın mekânsal düzeni hakkında son derece aydınlatıcıdır, buradaki yapıların yerlerini göstermektedir. Dolayısıyla dönemin kamusal düzenini yansıtan ayrıntılı bir belgelemedir. Büyük olasılıkla bu plan, meydanın yeniden tanzim edilmesi sürecinde hazırlanmıştır. Zira ilerleyen yıllarda mevcut yapıların ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kaldığı ve meydanın aşamalı biçimde yeniden düzenlendiği açıkça görülmektedir.

Hükümet Meydanı 1893 yılı planı (BOA. ML.EEM./172-19).

1893 tarihli plana göre meydan, 19. yüzyılın sonlarında klasik bir yönetim alanı karakterine sahiptir. Askerî, adlî ve idarî işlevler bir aradadır. Meydanın kuzeyini sınırlayan Hükümet Konağı çevresinde gelişen bu yerleşim düzeninde Hükümet Dairesi, Bahçe ve Harem Dairesi, Evrak Mahzeni, Matbaa, Telgrafhâne, Belkıs Camii, Tüfenkhane, Askerî Depo ve Koğuş, Hapishane, Zabıt Dairesi ve İnâs Hapishanesi gibi yapılar yer almaktadır. Bu yapı topluluğu, geç Osmanlı döneminde meydanın yönetim merkezi, güvenlik, haberleşme, adalet ve askerî denetim gibi işlevlerin de burada toplandığını göstermektedir.

Ancak meydanın çehresi kısa süre içinde değişmeye başlamıştır. 1922 tarihli bir fotoğraf, bu dönüşümün eşliğini belgeleyen önemli görseldir. Fotoğrafta meydanın başlıca yapısının 1897'de tamamlanan Hükümet Dairesi olduğu görülür. Henüz bugünkü nihai yerine taşınmamış olan Belkıs Sütunu da meydanın ana öğelerinden biri olarak dikkat çeker. Bu görüntü aynı zamanda, meydanın batısında bulunan tüfenkhane, koğuş ve askerî depo gibi yapıların ortadan kalktığını ve yerlerini çok geçmeden Başvekâlet ile Maliye Vekâleti Binası'na bırakacak yeni bir düzenlemenin habercisi olduğunu düşündürmektedir.

Meydanın eski unsurlarından biri de Hasan Paşa Hamamı'dır. II. Bayezid dönemi emirlerinden Hasan Paşa tarafından yapıldığı düşünülen bu yapı, Hasan Paşa'nın 1511-1512 tarihli vakfiyesine dayanılarak tarihlendirilmektedir. Kayıtlarda hamamın Belkıs Mahallesi'nde yer aldığı belirtilir; bu mahalle de bugünkü Hükümet Meydanı çevresine karşılık gelmektedir. Hamamın varlığı görsel kaynaklarda izlenebilmektedir. Öncelikle, Ankara'nın 18. yüzyıldaki ekonomik ve kültürel hayatını yansıtan anonim Ankara Manzarası tablosunda hamamın kubbeleri seçilebilmektedir.

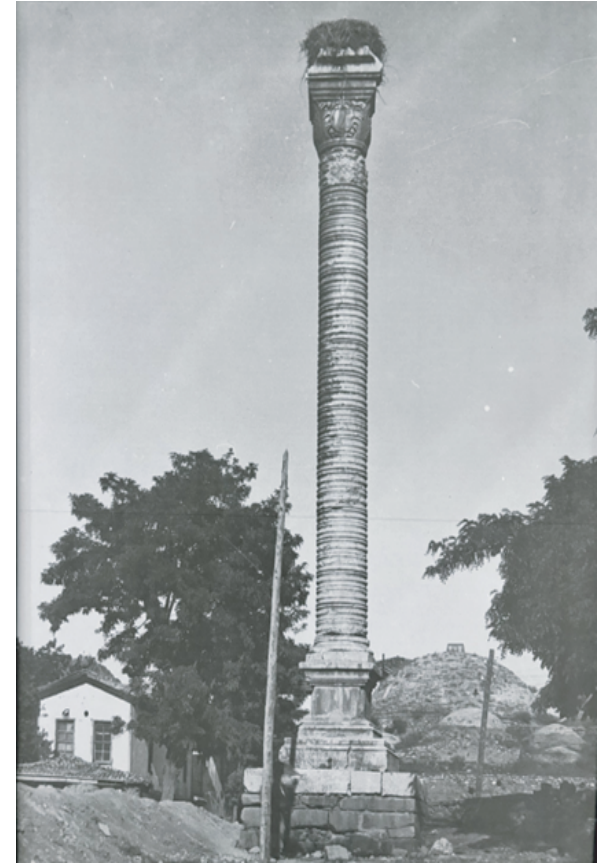

Ankara Manzarası Tablosunda Hükümet Meydanı

Daha geç tarihli bir fotoğrafta ise muhtemelen 1920'lerde henüz yerinde olduğunu göstermektedir. Hamamın, bir dönem silah ve askerî malzeme deposu olarak kullanılmış olması da, meydandaki eski yapıların yeni ihtiyaçlara göre nasıl dönüştürüldüğünü göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

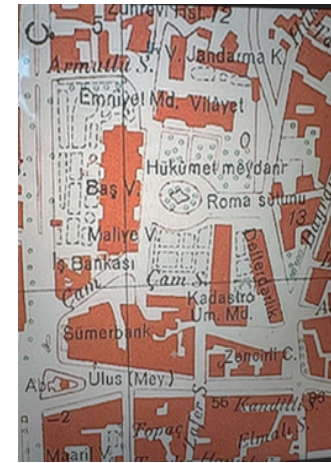
Hükümet Meydanı, Millî Mücadele döneminde Ankara'nın en önemli siyasî toplanma alanlarından biri olarak öne çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın 28 Mayıs 1919 tarihli çağrısından bir gün sonra, 29 Mayıs 1919'da Ankara'daki ilk miting burada yapılmış; Ankaralılar Millî Mücadele'ye desteklerini ilk kez bu meydanda dile getirmiştir. 27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Ankara'ya geldiklerinde, Hükümet Meydanı bir kez daha önemli bir buluşma noktası olmuş ve burada toplanan halka hitap edilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarını anlamak bakımından 1924 tarihli Ankara haritası ayrı bir önem taşır. Bu harita, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecindeki Ankara'nın fiziksel yapısını belgelemesi açısından temel kaynaklardan biridir. Hükümet Meydanı'na bakıldığında 1893'e göre farklı bir düzenleme görülür: bazı yapılar varlığını sürdürmüş, bazıları yenilenmiş, bazıları ise tamamen ortadan kalkmıştır. Meydan artık yeni yönetim sisteminin mimari olarak kendini göstermeye başladığı bir alan hâline gelmiştir. 1944 tarihli harita ise bu dönüşümün ikinci aşamasına işaret eder; yeni binalar eklenmiş, bazı binaların yeni işlevler üstlenmesiyle meydanın hafızası da yeni anlamlar kazanmıştır.

Belkıs Sütunu orijinal yerinde, solda askeri bir bina ve sağda hamamın kubbelerinden biri.

Kaynak: Alman Arkeoloji Enstitüsü Arşivi, 1920, M. Schede tarafından.

Kaynaklar:

Karamameler 30.10.0.0 /48-312-4.
(BOA. ML.EEM./172-19, 27 Mayıs 1893) 1893 tarihli kroki
Ergenç, Ö. (1980). XVII. Yüzyılın Başlarında Ankara'nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler. *Osmanlı Araştırmaları* 1, 87-108.
Günel, G. & Kılıç, A. (2015). Ankara Şehri 1924 Haritası: Eski Bir Haritada Ankara'yı Tanımak. *Ankara Araştırmaları Dergisi* 3(1), 78-104.
Kadioğlu, M., Görkay, K., Mitchell, S. (2011). *Roma Döneminde Ankyra. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.*
Sökmen, E. (2024). 19. ve Erken 20. yüzyılda Ankara Hükümet Meydanı'nın Mekansal Dönüşümü. *ASA Dergisi*, 2(1), 1-24.

Şerife Kaya

Kütüphaneci

FIRSAT EŞİTLİĞİNİN SOMUT ADRESİ

Engelsiz Çalışma Salonu

Bilgiye erişim, çağımızda bireyin kendini gerçekleştirme sürecinin en temel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Üniversite kütüphaneleri ise bu erişimin en kurumsal ve sistematik biçimde sağlandığı mekânlar olarak, yalnızca akademik üretimin değil, aynı zamanda fırsat eşitliğinin de merkezinde yer alır. Ancak bu eşitlik, her birey için aynı ölçüde sağlanabildiğinde gerçek anlamına kavuşur. Bu noktada, engelsiz okuma salonları yalnızca bir fiziksel düzenleme değil; kapsayıcı, adil ve erişilebilir bir eğitim anlayışının somut bir yansımasıdır.

Engelsiz okuma salonları, görme, işitme ya da fiziksel farklılıkları olan bireylerin bilgiye bağımsız ve etkin bir şekilde ulaşabilmesini mümkün kılar. Bu alanlar, özel donanımlar, yardımcı teknolojiler ve ergonomik tasarımlar aracılığıyla öğrenme süreçlerini desteklerken, aynı zamanda bireylerin akademik hayata tam katılımını teşvik eder. Böylece kütüphaneler, yalnızca kitapların bulunduğu yerler olmaktan çıkar; herkes için eşit fırsatlar sunan, engelleri ortadan kaldıran yaşam alanlarına dönüşür.

Günümüzde üniversitelerin toplumsal sorumlulukları yalnızca bilgi üretmekle sınırlı değildir; aynı zamanda bu bilginin herkes için erişilebilir olmasını sağlamak da temel bir görevdir. Engelsiz okuma salonları, bu sorumluluğun en görünür ve anlamlı örneklerinden biri olarak, hem bireysel gelişimi destekler hem de daha kapsayıcı bir akademik kültürün inşasına katkı sunar. Bu yönüyle, üniversite kütüphanelerinde engelsiz okuma alanlarının varlığı, bir tercih değil; çağdaş eğitimin vazgeçilmez bir gerekliliğidir.

Bu gereklilikten doğan bilinç ve sorumluluk doğrultusunda, Üniversitemiz Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı

ılgı bünyesinde 2024 yılında açılan Engelsiz Okuma Salonumuz, sahip olduğu gelişmiş fiziksel ve teknolojik donanımlar aracılığıyla tüm bireylerin bilgiye eşit ve bağımsız erişimini sağlamanın onur ve gururunu taşımaktadır.

Sümerbank Binası'nın yan girişinden girip güvenlik noktasını geçtikten sonra sağdaki kapıdan ulaşılan salon, öğrencilerden akademisyenlere, çalışanlardan çocuklara kadar farklı hayatlara hizmet veriyor. Aynı koridorda kütüphane, danışma bankosu ve engelli asansörü de bulunuyor; her detay, kullanıcıların bağımsızlığı düşünülerek tasarlanmıştır.

Salon, görme engelli bireyler için ekran okuma ve büyütme programları, Braille kitaplar ve yazıcılar, kameralı doküman okuma sistemleri, ders ve edebi materyaller ile donatılmıştır. Ama burayı özel kılan yalnızca teknoloji değil; burada kullanıcıların kendi güçleriyle öğrenip, okuyup, üretmelerine imkân tanıyan bir anlayış vardır. Her cihaz, her araç, bağımsızlığın birer sembolü olarak işlev görmektedir.

Bu alan, sessiz ama güçlü bir mesaj veriyor: Her birey, bilgiye erişme hakkına sahiptir. Öğrenciler ders çalışabilir, ödevlerini hazırlayabilir, sınavlara hazırlanabilir; personeller programları öğrenebilir ve destek sunabilir. Teknoloji ve insan desteği bir araya gelerek, tüm kullanıcılara güvenli ve kapsayıcı bir ortam sunmaktadır.

Engelsiz Çalışma Salonu, yalnızca çalışmak için bir yer değil; aynı zamanda özgüvenin, aidiyetin ve eşit erişimin deneyimlendiği bir mekândır. Kapısından içeri girdiğinizde, bir öğrencinin bağımsızca kitap okuyabildiği, bir bireyin kendi başına öğrenebildiği, bir metni dokunarak veya dinleyerek anlayabildiği bir dünyaya adım atarsınız.

Gerçek erişilebilirlik, yalnızca fiziksel düzenlemelerle sağlanmaz; insanın kendi potansiyeline ve bilgiye ulaşabilme hakkına değer verilmesiyle mümkün olur. Engelsiz Çalışma Salonu, bu değeri somutlaştıran bir alan olarak, her bireyin kendi gücüyle öğrenmesine olanak tanımaktadır.

Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü

ASBÜ'NÜN AKADEMİK GELECEK İNŞASI

QS VE ÜNİVERSİTE STRATEJİSİ ÜZERİNE SORU VE CEVAPLAR

1. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi bu yıl QS sıralamasında ilk kez Avrupa'da 700–900 bandında yer aldı. Bu sonuç sizin için yalnızca bir sıralama başarısı mı, yoksa üniversitenin akademik gelişim sürecinin bir göstergesi olarak mı değerlendirilmeli?

Açıkçası biz bu sonucu yalnızca bir sıralama başarısı olarak görmüyoruz. Bu, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nin son yıllarda ortaya koyduğu akademik vizyonun, kurumsal dönüşümünün ve istikrarlı gelişiminin somut bir yansımasıdır. Avrupa'da ilk kez 700–900 bandında yer almak elbette önemli bir eşik; ancak bizim için asıl kıymetli olan, bu sonucun sürdürülebilir bir akademik kalite anlayışına dayanıyor olmasıdır.

Biz üniversite olarak kısa vadeli sıçramalardan ziyade, uzun vadeli ve sağlam bir akademik yapı inşa etmeye odaklanıyoruz. Dolayısıyla bu başarıyı bir sonuçtan çok bir sürecin göstergesi, hatta bir başlangıç olarak değerlendiriyoruz. Önümüzdeki dönemde bu ivmeyi daha yukarı taşımak en önemli hedeflerimizden biri olacaktır.

2. QS değerlendirmelerinde akademik itibar, araştırma çıktıları ve uluslararasılaşma gibi birçok kriter bulunuyor. ASBÜ'nün bu göstergeler içinde özellikle güçlendirmeyi hedeflediği alanlar hangileri?

QS değerlendirme kriterlerine baktığımızda, aslında birbirini tamamlayan bir yapı görüyoruz. Bu çerçevede biz özellikle üç ana alana yoğunlaşıyoruz: Akademik itibar, nitelikli araştırma çıktıları ve uluslararasılaşma. Bu üç başlık, üniversitenin hem bilimsel üretimini hem de küresel görünürliğini doğrudan etkiliyor.

Akademik itibarın artırılması için nitelikli akademik kadroyu güçlendirmeye ve görünürlüğü yüksek çalışmaları teşvik etmeye önem veriyoruz. Araştırma çıktılarında ise nicelikten ziyade niteliği önceleyen bir yaklaşım benimsiyoruz. Uluslararasılaşma tarafında da hem öğrenci hem akademisyen hareketliliğini artırarak daha çok kültürlü ve etkileşimli bir akademik ortam oluşturmayı hedefliyoruz.

3. Sosyal bilimler ağırlıklı bir üniversite olarak ASBÜ'nün uluslararası sıralamalarda rekabet etmesini sağlayan temel akademik yaklaşımı nasıl tanımlarsınız?

ASBÜ'nün uluslararası sıralamalarda rekabet edebilmesini sağlayan en önemli unsur, sosyal bilimlere getirdiği disiplinler arası ve uygulama odaklı yaklaşımdır. Biz sosyal bilimleri yalnızca teorik bir alan olarak değil; toplumu, politikayı, ekonomiyi ve uluslararası ilişkileri doğrudan etkileyen dinamik bir yapı olarak ele alıyoruz.

Bu anlayış hem akademik üretimimize hem de eğitim modelimize yansıyor. Farklı disiplinlerin bir araya geldiği, veri temelli analizlerin öne çıktığı ve politika üretimine katkı sağlayan çalışmalar, uluslararası alanda da daha fazla karşılık buluyor. Bu da ASBÜ'yü sadece Türkiye'de değil, küresel ölçekte de rekabetçi bir konuma taşıyor.

4. Dünya üniversite sıralamaları artık sadece akademik başarıyı değil, aynı zamanda uluslararası iş birliklerini de ölçüyor. ASBÜ'nün küresel akademik ağını genişletme konusunda yürüttüğü çalışmalar nelerdir?

Günümüzde üniversitelerin küresel ölçekte varlık gösterebilmesi, güçlü akademik iş birlikleri kurabilmesine bağlı. Bu doğrultuda biz de ASBÜ'nün uluslararası akademik ağını genişletmek için çok boyutlu bir strateji izliyoruz.

Öncelikle farklı ülkelerdeki üniversitelerle ikili anlaşmalar yaparak öğrenci ve akademisyen değişim programlarını artırıyoruz. Bunun yanında ortak araştırma projeleri, uluslararası konferanslar ve çok paydaşlı akademik çalışmalarla üniversitemizin küresel görünürliğini güçlendiriyoruz. Amacımız, ASBÜ'yü yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası akademik ekosistemin aktif ve saygın bir parçası haline getirmektir.

5. QS sıralamalarında önemli göstergelerden biri de mezunların iş dünyasındaki itibarı. ASBÜ mezunlarının ulusal ve uluslararası alanda daha görünür hâle gelmesi için bir strateji izliyorsunuz?

Mezunlarımızın iş dünyasındaki konumu, bizim için en önemli başarı göstergelerinden biridir. Çünkü bir üniversitenin gerçek etkisi, yetiştirdiği insan kaynağıyla ölçülür. Bu nedenle öğrencilerimizi sadece akademik bilgiyle değil, aynı zamanda analitik düşünme, iletişim ve küresel bakış açısı gibi yetkinliklerle donatmaya çalışıyoruz. Bu doğrultuda kamu kurumları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla güçlü iş birlikleri kuruyoruz. Staj imkânları, kariyer destek programları ve uygulamalı eğitim modelleriyle öğrencilerimizin mezuniyet sonrası daha görünür ve tercih edilir bireyler olmalarını hedefliyoruz. Bu da doğal olarak QS gibi sıralamalarda önemli bir kriter olan işveren itibarına olumlu katkı sağlıyor.

6. Uluslararası öğrenci ve akademisyen oranı sıralamalarda önemli bir kriter. ASBÜ'nün bu alandaki hedefleri ve yeni açılımları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Uluslararasılaşma, bizim stratejik önceliklerimizin merkezinde yer alıyor. Farklı ülkelerden gelen öğrenciler ve akademisyenler, üniversitenin akademik ve kültürel zenginliğini artıran en önemli unsurlardan biridir. Bu kapsamda uluslararası öğrenci sayımızı artırmaya yönelik tanıtım faaliyetleri yürütüyor, farklı coğrafyalardan nitelikli öğrencileri üniversitemize kazandırmayı hedefliyoruz. Aynı şekilde uluslararası akademisyenlerin üniversitemizde görev almasını teşvik ediyoruz. Bu çeşitlilik, sadece sıralamalara katkı sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda çok kültürlü ve dinamik bir öğrenme ortamı oluşturuyor.

7. Araştırma çıktıları ve akademik atfı sayıları üniversitelerin bilimsel etkisini belirleyen önemli ölçütlerden biri. ASBÜ'de akademik üretimi artırmaya yönelik nasıl bir teşvik sistemi uygulanıyor?

Araştırma çıktıları ve atfı sayıları, bir üniversitenin bilimsel etkisini doğrudan ortaya koyan önemli göstergelerdir. Bu nedenle ASBÜ'de akademik üretimi artırmaya yönelik sistemli ve teşvik edici bir yapı oluşturduk. Nitelikli uluslararası yayınları, projeleri ve iş birliklerini özellikle destekliyoruz. Akademisyenlerimizin uluslararası dergilerde daha fazla yer almasını teşvik ederken, aynı zamanda disiplinler arası çalışmaları da ön plana çıkarıyoruz. Burada temel yaklaşımımız, sadece daha fazla yayın yapmak değil; etkisi yüksek, referans gösterilen ve akademik literatüre katkı sağlayan çalışmalar üretmektir.

8. Önümüzdeki yıllar için somut bir hedefiniz var mı? Örneğin belirli bir zaman diliminde Avrupa ya da dünya sıralamalarında ulaşmak istediğiniz bir konum bulunuyor mu?

Elbette üniversite olarak önümüze somut hedefler koyuyoruz. Kısa ve orta vadede Avrupa sıralamalarında daha üst bantlara yükselmeyi, uzun vadede ise dünya sıralamalarında daha güçlü ve kalıcı bir yer edinmeyi hedefliyoruz.

Ancak burada özellikle vurgulamak isterim ki, bizim için sıralamalar bir amaç değil, bir sonuçtur. Asıl hedefimiz nitelikli eğitim, güçlü araştırma altyapısı ve uluslararası iş birlikleriyle desteklenen sürdürülebilir bir akademik kaliteyi tesis etmektir. Bu sağlandığında sıralamalardaki yükseliş zaten doğal bir sonuç olarak gelecektir.

9. QS sıralamalarına girmek üniversiteler için küresel görünürlük açısından önemli bir eşik olarak görülüyor. Bu başarı ASBÜ'nün uluslararası tanınırlığına nasıl bir katkı sağlayacak?

QS sıralamalarına girmek, üniversiteler için küresel görünürlük açısından önemli bir eşik niteliği taşır. Bu başarı, ASBÜ'nün uluslararası akademik çevreler tarafından daha fazla tanınmasını sağlayacaktır.

Bununla birlikte bu tür sıralamalar, potansiyel öğrenciler, akademisyenler ve iş birlikleri açısından da bir referans noktası oluşturur. Dolayısıyla bu başarı, üniversitemize olan ilgiyi artıracak, yeni uluslararası iş birliklerinin önünü açacak ve ASBÜ'nün marka değerine önemli katkılar sağlayacaktır.

10. Son olarak, QS gibi uluslararası sıralamaların Türk üniversitelerinin küresel akademikle rekabetinde nasıl bir rol oynadığını düşünüyorsunuz?

QS gibi uluslararası sıralamalar, günümüzde yükseköğretim sisteminin önemli bir parçası hâline gelmiş durumda. Bu sıralamalar, üniversitelerin kendilerini küresel ölçekte değerlendirmelerine ve konumlandırımlarına imkân tanıyor.

Türk üniversiteleri açısından bakıldığında ise bu tür sıralamalar, uluslararası rekabet gücünü artırmak için önemli bir motivasyon aracıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, sıralamaları bir hedef hâline getirmekten ziyade, akademik kaliteyi artırmaya yönelik bir gösterge olarak kullanmaktır. Biz de bu bakış açısıyla hareket ediyor ve sürdürülebilir akademik gelişimi ön planda tutuyoruz.

